

รายงานวิจัย

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคม
ของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา

The participation of local community development
in the civil society of elderly unity in the
community

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ โยธี

อาจารย์คมวิทย์ สุขเสนีย์

อาจารย์สุไลมาน หะโมะ

อาจารย์ศฤงคาร กิติวินิต

อาจารย์ ดร.วันฮารงค์ บินอิสริส

ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณบำรุงการศึกษาประจำปี 2562
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รายงานวิจัย

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคม
ของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา

The participation of local community development
in the civil society of elderly unity in the community

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ โยธี

อาจารย์คมวิทย์ สุขเสณีย์

อาจารย์สุไลมาน หะโมะ

อาจารย์ศฤงคาร กิติวินิต

อาจารย์ ดร.วันฮารงค์ บินอิสริส

ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณบำรุงการศึกษาประจำปี 2562
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

หัวข้อวิจัย	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา
ชื่อผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ โยธี คมวิทย์ สุขเสณี สุไลมาน ทะโมะ ศฤงคาร กิติวินิต วันฮารงค์ บินอิสริส
คณะ/หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	ราชภัฏยะลา
ปีงบประมาณ	2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลาและเพื่อศึกษาบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การถอดบทเรียนชุมชนและปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากการบอกเล่าของผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีได้ใช้กลไก 4 ด้านหลักประกอบด้วย 1) บริบทชุมชน 2) ผู้นำ 3) การสร้างกิจกรรมปฏิบัติการ 4) การประสานงานของกลุ่ม ซึ่งกลไกต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การหลอมรวมกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีไปสู่ความสำเร็จ และกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีได้บทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) การตอบสนองนโยบายของท้องถิ่น และ 2) การขยายฐานกลุ่มเครือข่าย โดยแบ่งเป็น 2 มิติย่อยคือ มิติการขยายฐานของกลุ่มชุมชนภายในและมิติการขยายฐานของกลุ่มชุมชนภายนอก ซึ่งกลไกการรวมกลุ่มและมิติขับเคลื่อนด้านประชาสังคมดังกล่าวส่งผลต่อสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญหลายด้าน เช่น ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านเศรษฐกิจชุมชน ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เป็นต้น

Research Topic	The participation of local community development in the civil society of elderly unity in the community
Name of Researcher	Chaiwat Yotee, Khomvit Suksenee, Sulaimarn Hamoh, Saringkhan Kitiwinit, Wanharong Bin-isis
Faculty/Department	Humanities and Social Sciences
University	Yala Rajabhat University
Budget Year	B.E. 2562

Abstract

Research on the participation of local community development in the civil society of the elderly in the unity community. The objective of this research is to study the dynamic of civil-society integration of the elderly in the unity of a community in Yala province and to study the role of participation in the local development of the elderly in the unity of the community in Yala. This research is qualitative research by taking the lessons learned from the community and collaborating with the community. By using in-depth interviews, focus group discussions, participatory and non-participatory observation including the study of community history from the telling of community leaders and villagers in the community participatory and non-participatory observation

The study indicated that civil society grouping of the elderly in unity community uses 4 main mechanisms which are 1) community context 2) leaders 3) creating action activities 4) coordination of groups which these mechanisms are important factors that lead to assimilating the elderly unity community to success and the elder of the united community group has the role of participation in local development in 2 main points which are 1) responding to local policies and 2) expanding the network base by dividing into 2 sub-dimensions, namely the base expansion dimension of internal community groups and base expansion dimensions of external community groups. The mechanism of integration and the driving dimension of civil society has a significant effect on the public in many areas, such as human resource development, community economy, quality of life and mental health of the elderly, etc.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งหวังจะนำเสนอกลไกการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคี (ตลาดเก่า) จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นการถอดบทเรียนชุมชนจากกลุ่มผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวทำกิจกรรมด้านประชาสังคมชุมชนท้องถิ่นอยู่ตลอดเวลา และเมื่อผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ศึกษากลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนสามัคคีนั้น คณะผู้วิจัยเห็นว่าผู้สูงอายุของชุมชนยังเป็นบุคลากรที่ทรงคุณค่าและมีได้ด้อยค่าลงแต่ประการใด ทั้งนี้ด้วยภูมิปัญญา ประสบการณ์และความสามารถของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีที่คณะผู้วิจัยได้สัมผัสยังเป็นฐานสำคัญที่จะพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ

ทั้งนี้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีทุกท่านที่ได้ให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจและจริงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณครูอำพัน รัตนานิกรกาญจน์ ผู้นำกลุ่มคนสำคัญที่คอยเป็นธุระ ในการให้ข้อมูลและให้การต้อนรับเลี้ยงดูคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดี ซึ่งถ้าหากขาดครูไปแล้วงานวิจัยชิ้นนี้คงสำเร็จได้ยากยิ่งนัก และสุดท้ายต้องขอขอบคุณสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุและชาวบ้านชุมชนสามัคคีทุกท่านที่มีมิตรไมตรีและต้อนรับทีมวิจัยด้วยการให้ข้อมูลและยิ้มให้ทุกครั้งที่เราลงไปยังพื้นที่ ทีมวิจัยขอขอบคุณด้วยจิตคารวะ

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ค
Abstract.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
คำถามในวิจัย.....	2
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	2
ค่านิยมศัพท์เฉพาะ.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	4
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	4
แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม.....	10
แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น.....	17
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	20
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
ข้อมูลจากเอกสาร.....	23
ข้อมูลระดับปฐมภูมิ.....	23
วิเคราะห์ข้อมูล.....	23
การตรวจสอบข้อมูล.....	24
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	25
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	42
สรุปผลการวิจัย.....	42
อภิปรายผล.....	44
ข้อเสนอแนะ.....	46
บรรณานุกรม.....	ช

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 4.1 แผนที่ชุมชนสามัคคี.....	26
ภาพที่ 4.2 ขนมตุปะ หรือขนมต้ม.....	28
ภาพที่ 4.3 เหตุการณ์จำลองตลาดนัด 200 ปี.....	31
ภาพที่ 4.4 ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี.....	33
ภาพที่ 4.5 ศูนย์ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน สามวัฒนธรรม.....	34
ภาพที่ 4.6 แผนภาพโครงสร้างการประสานงานของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี.....	36
ภาพที่ 4.7 พัฒนาการสื่อสารของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี.....	37
ภาพที่ 5.1 กลไกการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี.....	44

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้สูงอายุถือได้ว่ามีเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทย หากแต่ผู้สูงอายุก็นับได้ว่าเป็นปูชนียบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม เพราะผู้สูงอายุมากด้วยประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต อีกทั้งเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้หลากหลาย หากจะกล่าวถึงองค์ความรู้ของผู้สูงอายุในสังคมไทยแล้วนั้นอาจจำแนกได้มากมายหลายประเภท อาทิเช่น องค์ความรู้ทางด้านยาสมุนไพร องค์ความรู้ด้านการนวดไทย องค์ความรู้ด้านอาหาร ตลอดจนองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจ และองค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครอง เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ของผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นมักมีการผูกโยงองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุกับคำว่า “ภูมิปัญญา” และผู้มีภูมิปัญญามาก ๆ ก็มักได้รับการยกย่องเป็นปราชญ์ ซึ่งหากแปลความตามความหมายภูมิปัญญาแล้วนั้นกล่าวได้ว่าภูมิปัญญา ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Wisdom มีความหมายว่า ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ปัญหาของมนุษย์ (เอกวิทย์ ณ ถาง, 2540) [ออนไลน์] ซึ่งจากความหมายของภูมิปัญญาดังกล่าวแสดงให้เห็นได้ถึงความสำคัญต่อสังคมและชุมชน จากความสำคัญของภูมิปัญญาที่ได้กล่าวถึงนี้หากมีการถ่ายทอดสู่ชุมชนท้องถิ่น ก็นับได้ว่าเป็นการสร้างรากฐานแห่งการพัฒนาประเทศชาติได้อีกรูปแบบหนึ่ง

ปัจจุบันภาครัฐให้ความสำคัญกับประชากรในวัยผู้สูงอายุมากพอสมควรที่ ทั้งนี้เพราะสถานการณ์ของผู้สูงอายุไทยในปัจจุบันมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยได้ทำการศึกษาถึงผู้สูงอายุไทย [ออนไลน์] และได้จำแนกให้เห็นถึงสัดส่วนและปริมาณประชากรไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมดประมาณ 68.9 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรไทย 65.9 ล้านคน และเป็นแรงงานข้ามชาติอีกประมาณ 3 ล้านคน ในจำนวนประชากรไทยทั้งหมด 65.9 ล้านคนมีผู้สูงอายุที่อายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 11 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.5 ในขณะที่ประชากรรวมของประเทศไทยกำลังเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่ช้าลงอย่างมาก จนเหลือเพียงร้อยละ 0.4 ต่อปีในปัจจุบัน ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นด้วยอัตราที่สูงมาก ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราประมาณร้อยละ 5 ต่อปี ประชากรอายุยิ่งสูงยิ่งเพิ่มเร็ว ประชากรอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงมากกว่าร้อยละ 6 ต่อปี ในอนาคตอันใกล้ จำนวนประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีกมาก ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคม สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในอีกประมาณ 5 ปีข้างหน้าเมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปสูงถึงร้อยละ 20 จำนวนประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในอนาคตเห็นได้ชัดเจนจากการ ที่ประชากรรุ่นที่เกิดเกินกว่าล้านคนต่อปี ระหว่างปี 2506-2526 (ซึ่งขณะนี้มียุ 33-53 ปี) กำลังจะกลายเป็นผู้สูงอายุในอีกไม่ช้า อีก 20 ปีข้างหน้าคลื่นประชากรลูกใหญ่นี้จะมีอายุ 53-73 ปี เมื่อนั้น สัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยจะสูงถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวมีความน่าสนใจและเป็นคำถามให้กับสังคมไทยต่อไปว่า หากผู้สูงอายุที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานของไทยที่มีหน้าที่เกื้อหนุนและพัฒนาชาติมีปริมาณที่ลดลงเนื่องจากอัตราการเกิดของคนในประเทศลดลงผนวกกับประชากรในวัยแรงงานส่วนหนึ่งก็จะกลายเป็นผู้สูงอายุเสียเอง ปัญหาสำคัญเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อประมาณในการดูแลและรักษาสุขภาพ เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเสื่อมสภาพด้านร่างกายอย่างต่อเนื่อง หากแต่บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ของภาครัฐที่มีมากมาย ซึ่งตรงจุดนี้อาจเป็นการยากที่ภาครัฐจะมีบทบาทที่สามารถเป็นแกนหลักในการดึงพลังสมาชิกใน

ชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ร่วมผนึกกำลังกันทำงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง จะมีอยู่บ้างก็ด้วยบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังคงดำเนินการด้านสุขภาพผู้สูงอายุในลักษณะตั้งรับ อาทิ มีการดำเนินการให้บุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมา ตรวจร่างกายผู้สูงอายุ หรืออาจใช้กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นอาสาสมัครในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น หากแต่ในมิติด้านอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็น อาทิ การเสริมสร้างรายได้ การส่งเสริมความสามัคคี หรือการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ท้องถิ่นยังไม่ได้ดำเนินการในลักษณะที่เด่นชัดอย่างแท้จริงนัก ซึ่งโดยมากผู้สูงอายุมักถูกมองว่าเป็นวัยที่แก่แล้วแก่เลยไม่สามารถพัฒนาอะไรต่อไปได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม หากแต่เมื่อพิจารณาในความเป็นจริงดังที่กล่าวไปแล้วในเบื้องต้น จะสังเกตเห็นได้ว่าผู้สูงอายุเป็นศูนย์รวมแห่งองค์ความรู้ ซึ่งช่วงชีวิตยังเป็นวัยที่มีคุณค่า หากแต่เมื่อพิจารณาต่อไปอาจพบได้ว่าปัญหาของผู้สูงอายุกลับเป็นผู้ที่ขาดหายหรือห่างหายจากเพื่อนและสังคม

ด้วยปัญหาของการขาดเพื่อนและห่างจากสังคมของผู้สูงอายุดังกล่าวนับเป็นปัญหาส่วนหนึ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้มีคุณค่าของสังคม และด้วยประเด็นดังกล่าวนี้อาจต้องใช้กระบวนการของภาคส่วนที่ 3 หรือ “ประชาสังคม” เข้ามาเป็นกลไกในการขับเคลื่อนสอดประสานองค์ความรู้อย่างมีส่วนร่วมและเพื่อหนุนเสริมสังคมภาคสาธารณะและยังเป็นการสร้างชุมชนท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ซึ่งความสำคัญในการก่อร่างสร้างกลุ่ม รวมถึงการสร้าง ความเข้มแข็งและมีพลังที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคมชุมชนของผู้สูงอายุในจุดนี้ กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี (ตลาดเก่า) จังหวัดยะลา เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีกิจกรรมการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาชุมชน และเข้าไปมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นความน่าสนใจในการศึกษาว่ากลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีนี้มีกลไกในการรวมกลุ่มและมีส่วนในการพัฒนาท้องถิ่นด้านประชาสังคมอย่างไร

คำถามในการวิจัย

1. กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี (ตลาดเก่า) จังหวัดยะลา มีกลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมอย่างไร
2. กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี (ตลาดเก่า) จังหวัดยะลา เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา
2. การพัฒนาท้องถิ่นด้านประชาสังคม หมายถึง การรวมตัวกันของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีเพื่อทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและส่งผลกระทบต่อชุมชน ท้องถิ่น
3. กลุ่มผู้สูงอายุด้านประชาสังคม หมายถึง กลุ่มผู้สูงอายุที่รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสาธารณะหรือส่วนรวม ซึ่งกลุ่มดังกล่าวนี้จำกัดขอบเขตการนิยามที่กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา เพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบกลไกการรวมกลุ่มและการพัฒนาขับเคลื่อนงานด้านประชาสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุ
2. ทราบบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น
3. ความรู้จากงานวิจัยสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้สูงอายุชุมชนอื่น ๆ เกิดการรวมตัวเพื่อพัฒนา
งานด้านประชาสังคม

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้อธิบายและเป็นแนวทางในการศึกษา นิยามที่ใช้ในการศึกษา และสมมติฐานในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน นับเป็นแนวคิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารเพื่อการพัฒนา เพราะในการสื่อสารเพื่อพัฒนาประเทศ สังคม และชุมชนนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้วิธีการต่างๆที่เหมาะสมในการนำพาข่าวสารเกี่ยวกับแนวคิดโครงการพัฒนาจากงานภาคีรัฐบาลหรือหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ไปสู่ประชาชนผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนานั้น และสิ่งสำคัญในการกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับความรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่เหมาะสมนั้น ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยกระบวนการหนึ่งซึ่งขาดเสียมิได้ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน Public Participation Approach เพราะถือว่าเป็นกระบวนการที่มีส่วนช่วยให้การสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในชุมชนเป็นไปได้โดยสะดวกขึ้น ทั้งนี้อาจได้กล่าวว่า ความเป็นชุมชนที่กินได้จะเกิดขึ้นได้ หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนภายในชุมชนนี้เองจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในให้กลายเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” ได้ กล่าวคือ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำร่วมพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังกับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของชุมชนของตนเอง (จินตวีร์ เกษมสุข, 2557: 2-3)

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ซซรี นฤทุม (2548: 28) ได้กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วม” ได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างแพร่หลาย จนกระทั่งอาจกล่าวได้ว่า หากโครงการพัฒนาใด ไม่นำกระบวนการมีส่วนร่วม ่วมไปใช้ มักจะไม่ได้รับการยอมรับจากนักพัฒนาและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งมักจะมีการคาดหมายว่า โครงการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จค่อนข้างน้อย หรือถ้าสำเร็จก็จะเป็นเพียงความยั่งยืนในการ พัฒนา ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อการบริหารงาน

ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร (2548: 109) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าคือ การกระจายอำนาจในการปกครอง ซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมืองมายังหน่วยงาน เล็กๆ

ทางการเมืองที่เป็นระดับรากหญ้าทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการ ปกครองส่วนท้องถิ่น

ถวิลวดี บุรีกุล (2548: 1 – 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติ ดังนี้ การมีส่วนร่วมในมิติของความลึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว และตอบสนองต่อโครงการพัฒนา สนับสนุน ความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น ให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ ประเมินผลโครงการนั้น ๆ ได้เข้าร่วมในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง มีทั้งสิทธิ และหน้าที่ในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบ เพื่อการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแท้จริง หมายถึง มีความคิดริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม การมีส่วนร่วมคือ การที่ได้มีการจัดการเพื่อความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรในสภาพสังคมนั้น ๆ

ชนัดดา ระดาฤทธิ์ (2549: 26) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วม ของประชาชน คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกซึ่งความต้องการของตนเอง โดยการร่วม ในการตัดสินใจ การวางแผนและการดำเนินการร่วมทั้งการติดตามและประเมินผลการทำงาน

ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ (2549: 18) อธิบายว่า การมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ (power) และความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relationship) ตลอดจนเป็นการ ถ่ายโอนอำนาจ (power transfer) จากบุคคลผู้มีอำนาจลงไปสู่สมาชิก นอกจากนั้นการมีส่วนร่วม ในมิติใหม่ยังเกี่ยวข้องกับการเพิ่มอำนาจ (empowerment) ให้กับสมาชิกในการร่วมกันคิด (Collective thinking) และร่วมกันตัดสินใจ (collective decision-making) ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่ เกิดขึ้น ตลอดจนร่วมปฏิบัติการ (collective action) ในการพัฒนาในทิศทางที่เหมาะสม

บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา (2549: 59) กล่าวถึง แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ว่าหมายถึงการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติที่จะส่งผล กระทบต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชน

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้น คือการได้เข้าร่วมหรือมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงจังยิ่งขึ้น ความร่วมมือร่วมใจ การบริหารจัดการทรัพยากร การบริหารจัดการชุมชน การมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อการบริหารงานในการกระจาย อำนาจการปกครอง ทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมใน การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อการระดม ทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกซึ่งความต้องการของตนเอง การวางแผน และการดำเนินการร่วมทั้งการติดตามและประเมินผลการทำงาน การมีส่วนร่วมในมิติใหม่ยังเกี่ยวข้องกับการเพิ่มอำนาจ (empowerment) กระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง และถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคมประชาธิปไตยในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ทั้งนี้ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2548) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมใน ทศนะทางการเมือง การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่าง ยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงาน หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น เพียงใดก็จะช่วยให้

มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันนักการเมืองจากการกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสมกับ สังคมนั้น ๆ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของ ประชาชนจะมีคนรับฟัง อีกทั้งความต้องการหรือความปรารถนาของประชาชนก็จะได้รับการ ตอบสนอง สำหรับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น นอกจากการมีส่วนร่วมของ ประชาชนจะเป็นเงื่อนไขหลักของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยังจะช่วยให้กระบวนการ ตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเป็นไปด้วยความรอบคอบลดความขัดแย้ง ในสังคม บังเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ชุมชนและประเทศชาติ ทำให้คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีเป้าหมายสำคัญ คือนำค่านิยม ความคิดเห็นของสาธารณชนเข้าสู่การตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการตัดสินใจ แก่ปัญหาความขัดแย้งจากความต้องการที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่นให้การศึกษาและให้ข้อมูลแก่สาธารณชน

2.1.2 ความสำคัญของหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน The Significant of Public participation

จากธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 87 ซึ่งเป็นแนวนโยบายที่สำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมจึงเป็นความหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในทุกระดับทุกส่วน ดังที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายไว้เพื่อการดำเนินงานขององค์การว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็ก หรือสังคมขนาดใหญ่ ได้มีส่วนช่วยเหลืออย่างเต็มที่ต่อสังคมนั้น ๆ อันได้แก่ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมใน การบริหารจัดการ เช่น การพิจารณาปัญหา การตั้งนโยบาย การตัดสินใจ ประเด็นสำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาประชาชาติ และการความต้องการของสังคมนั้น ๆ

ในที่ประชุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ณ องค์การสหประชาชาติ เมื่อ ค.ศ. 1975 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นคำที่ไม่อาจกำหนดนิยามความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ เพราะความหมายของการมีส่วนร่วมอาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ หรือแม้แต่ในประเทศเดียวกันก็ตาม ดังนั้น การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงควรมีลักษณะจำกัดในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี กลุ่มผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้ขยายความการ มีส่วนร่วมของประชาชนว่าครอบคลุมประเด็นดังนี้

(กรมอนามัย,2550)

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาสที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมสะท้อนให้เห็นถึงการเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีของการเอื้อให้เกิดการพัฒนาการแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย นโยบายและการวางแผนดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและทรัพยากรเพื่อพัฒนาประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนดังกล่าว ลาวอีกนัยหนึ่งก็คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจไม่ว่าระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติจะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้รับ

ประเด็นที่ 4 การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบาย และโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของ

ประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

ตามนิยามข้างต้นจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตน ในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง

โดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนในความหมายกว้างซึ่งจะคาบเกี่ยวกับการพัฒนานั้นก็คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหาและความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการสื่อพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/ชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็น และสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ แบบการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ได้ (กรรณิการ์ ชมดี, 2524) อ้างถึงใน(จินตวิโร เกษมสุข ,6-7)

2.1.3 ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งมี 2 ลักษณะ (ดวงพร หุ่นตระกูล 2550) คือ การมีส่วนร่วมที่ไม่แสดงออก และการมีส่วนร่วมที่แสดงออก การมีส่วนร่วมที่ไม่แสดงออกให้ผู้อื่นเห็นเป็นการมีส่วนร่วมด้าน ความคิด โดยการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็นเพื่อการวางแผน การค้นหาปัญหาสาเหตุ การสร้างรูปแบบการพัฒนา การมีส่วนร่วมที่แสดงออก เป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมักพบเป็นการมีส่วนร่วมในแรงงาน การสมทบอุปกรณ์ ร่วมประชุม การร่วมเป็นสมาชิก กระบวนการมีส่วนร่วมมี 4 ชั้นคือ (ถวิลวดี บุรีกุล, 2548) ชั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ชั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ชั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ชั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ทั้งนี้ในระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายนั้น จำแนกออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ ร่วมรับทราบข้อมูล ร่วมรับฟังข้อมูลความคิดเห็นจากชาวบ้านร่วมระดมทรัพยากร ร่วมปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจ และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยที่ในแต่ละระดับต่างก็ มีรูปแบบที่หลากหลาย ถวิลวดี บุรีกุล (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ด้าน คือ ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย สรุปได้ว่าลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การมีส่วนร่วมที่ไม่แสดงออก และการมีส่วนร่วมที่แสดงออก โดยที่ในแต่ละระดับต่างจะมีรูปแบบที่หลากหลาย

2.1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ซัซรี นฤทุม (2548: 23) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการ พัฒนาการเกษตรในหลายด้าน ปัจจัยที่มีส่วนเสริมสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้นนั้น มีปัจจัยที่มีผลต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม อยู่ 4 ประการ ดังนี้ ปัจจัยด้านคนซึ่งประกอบด้วย ประชาชน ผู้นำนักพัฒนาหรือคณอกปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ต้องมีระบบข้อมูลข่าวสารที่เป็นระบบระเบียบและใช้การได้ดีมีเป้าหมายร่วมกัน ปัจจัยด้านโครงสร้างขององค์กรสถานที่ตั้งสามารถเข้าถึงได้ง่าย (การคมนาคมสะดวก และง่ายต่อการขอรับบริการ) ต้องมีช่องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ ลักษณะ ปัจจัยด้านภายนอก ได้แก่ การมีกลไกของรัฐทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการที่เอื้อต่อการบริหารงาน

การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วม นั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการจัดการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในการพึ่งพาหรือร่วมกันให้เกิดการมีส่วนร่วม ด้านการสื่อสารในลักษณะการสื่อสารเพื่อสร้างความไว้วางใจ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีความหลากหลาย และไม่แสดงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงอำนาจเหนือประชาชนมีความยืดหยุ่น ด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดการตัดสินใจ สิทธิด้านผู้กระตุ้นหรือผู้สนับสนุน มีความจริงใจ ใฝ่หาความรู้ ค้นหาผู้นำ และกระตุ้นให้มีส่วนร่วม ด้านผู้นำควรมีความจริงใจ ช่วยเหลือชุมชน เป็นที่ยอมรับจากชุมชน และด้านสังคมจิตวิทยา กระตุ้นให้เกิดการเป็นเจ้าของปัญหาและพร้อมในการร่วมใจแก้ไขปัญหา (ดวงพร หุ่นตระกูล, 2550)

2.1.5 เทคนิคและวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม

เทคนิคและวิธีการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ชัชรี นฤทุม (2548: 2324) ได้กล่าวไว้ว่า เทคนิคที่ใช้ในการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ข้อมูลมีหลากหลายวิธี เช่น เทคนิคการ ประชุม (เวที) ระดมความคิด หรือการวิเคราะห์ จุดอ่อนจุดแข็งโดยใช้เครื่องมือ แผนที่ความคิด แผนที่เหตุและผล แผนที่ชุมชนประวัติชุมชน ตารางและกราฟ และผังความสัมพันธ์ควรเลือกใช้ วิธีที่ถูกต้องเหมาะสมกับข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ด้วยนโยบายและแนวทางการดำเนินงานโครงการเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน

2.1.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม (Theory of Social Psychology) มาสโลว์(Maslow) ได้ ค้นคว้าเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Motivation) ของการกระทำของมนุษย์ไว้หลายประการและได้อธิบายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ ที่เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานที่เกิดขึ้นจากความพึงพอใจ จากน้อยไปหามาก ความต้องการเหล่านั้นจะยังคงอยู่และเป็นแรงผลักดันให้มีพฤติกรรมแนวโน้มไปการที่จะ บำบัดความต้องการ จนเกิดพฤติกรรม การมีส่วนร่วม ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (The Theory of Social Action) เวปเปอร์ (Weber) ได้ ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์(Human Action) โดยให้คำจำกัดความว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นทั้งเปิดเผยและลึกลับ จำแนกเป็นการกระทำทางสังคม 4 ขั้นตอนคือ 1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) 2.การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม (Value) 3. การกระทำตามประเพณี (Traditional) 4. การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา (Affective) ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร คือปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว และช่องทางการสื่อสาร ความรู้หรือกระบวนการ การติดต่อสื่อสาร ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method) ในการระดมความร่วมมือใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผนเป็นเครื่องมือ ในการดำเนินการ ซิงก์ฮอลล์ (Singhal, 2001 อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์และคณะ, 2549: 22 – 23) ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอิงกรอบความคิดจากมุมมองของ de Negri และคณะ โดยมีหลักการ “6Cs” ซึ่งประกอบด้วย

การร่วมมือ (Co-operation) การทำงานบนความร่วมมือของคนในท้องถิ่น (working on local people) หลักการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกตัวแทนที่มีอำนาจในชุมชน

ยินยอม (Compliance) การทำงานเพื่อคนในท้องถิ่น (working for the local people) หลักการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการมอบหมายภารกิจ

การให้คำปรึกษา (Consultation) การทำงานเพื่อคนในท้องถิ่นและกับบุคคลในท้องถิ่น (working on local people and with local people) หลักการดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการสอบถามความคิดเห็นต่างๆ ของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น

การให้ความร่วมมือ (Cooperation) การทำงานกับคนในท้องถิ่น (working with the local people) แนวทางดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอก ทำงานร่วมกัน เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสม โดยบุคคลภายนอกมีบทบาทหน้าที่เฉพาะด้านการ สนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางต่างๆ ในการดำเนินงาน ในขณะที่บุคคลในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจดำเนินงาน

การเรียนรู้ร่วมกัน (Co-learning) การทำงานกับบุคคลในท้องถิ่นและโดย บุคคลในท้องถิ่น (working with local people and by the local people) แนวทางดังกล่าวเกี่ยวข้องกับ การที่สมาชิกในชุมชนและบุคคลภายนอกแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจต่างๆ ร่วมกัน และทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อช่วยกันกำหนดแผนการดำเนินกิจกรรม

การลงมือกระทำร่วมกัน (Collective Action) หรือการทำงานโดยบุคคลในท้องถิ่น (by the local people) เกี่ยวข้องกับการที่สมาชิกท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดวาระของตน

2.1.7 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน (forms of public participation)

การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา นั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือในการทำพร้อมๆกัน ในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ดำเนินโดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 4 รูปแบบคือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public consultation) เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการกิจกรรมในพื้นที่นั้น ซึ่งมีหลายรูปแบบได้แก่

3.1) การประชุมในระดับชุมชน (Community meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

3.2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกเพื่อมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3.3) การประชาพิจารณา (Public hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่

Cohen (1996) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในงานพัฒนาสามารถกระทำได้ 4 ลักษณะได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในเชิงการกระทำ โดยที่สมาชิกในชุมชนได้อุทิศแรงกายในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

2.การมีส่วนร่วมในเชิงเงิน งบประมาณ โดยที่สมาชิกในชุมชน ได้อุทิศเงินในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

3.การมีส่วนร่วมในเชิงความรับผิดชอบโดยมีการกระจบบารกิจและความรับผิดชอบต่อแก่สมาชิกในชุมชน

4.การมีส่วนร่วมในเชิงการตัดสินใจ โดยให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆของชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับสมาชิกในชุมชนอีกด้วย (จินตวีร์ เกษมสุข ,2557,12)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม

ประชาสังคมและการมีส่วนร่วมภาคประชาชนนับเป็นความสำคัญที่ส่งผลต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ด้วยหลักการของระบอบประชาธิปไตยที่คำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ของประชาชนนั้นได้ทำให้เกิดการยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั่วไปว่า ประชาธิปไตยนั้นเป็นเครื่องหมายที่แสดง ถึงความเจริญหรือความเป็นอารยะ อนึ่งประเทศใดหรือรัฐใดที่ทำการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแล้ว ก็มักจะได้รับการยอมรับว่า รัฐนั้นหรือสังคมนั้นเป็นสังคมแห่งอารยะด้วยเช่นเดียวกัน หากแต่ด้วยความเชื่อและ ความนิยมในประชาธิปไตยที่แพร่หลายในทุกสังคมก็อาจมีข้อพิจารณาถึงความย้อนแย้งกันอยู่บ้างในบาง มิติ เพราะด้วยบริบทแห่งความเป็นจริง เนื้อแท้ของประชาธิปไตยในแต่ละสังคมย่อมมีความแตกต่างกันไปตาม บริบทของสังคมแห่งรัฐ หากแต่ด้วยความเชื่อที่ในบริบทของประชาธิปไตยที่เป็นสากลก็อาจมีผู้ตั้งข้อสังเกตได้ ถึงความย้อนแย้งในมิติของข้อจำกัดด้านสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคที่แต่ละรัฐได้จัดสรรให้กับ ประชาชน ดังนั้นด้วยบทบาทของประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอาจเป็นเครื่องบ่งชี้อัน สำคัญประการหนึ่งที่สามารถบ่งบอกถึงความสำคัญตามแก่นแกนของความเป็นประชาธิปไตยในมิติของสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจึงเป็นที่ถูกจับจ้องมองตาม ความเป็นจริงในกระแสโลกอย่างเป็นสากล กล่าวคือ หากรัฐหรือสังคมใดมีภาคประชาสังคมที่มีความเข้มแข็งก็ ย่อมเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของประชาชนตามหลักการของประชาธิปไตย ด้วยเช่นเดียวกัน

คำว่า “ประชาสังคม” มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society ซึ่งมีขอบเขตของความหมายที่ค่อนข้าง กว้างขวาง ทั้งนี้ โคเฮน และอาเรโต¹ ได้อธิบายแนวคิดประชาสังคมไว้ในทฤษฎีเสรีนิยมว่า ประชาสังคมเป็น เรื่องการใช้สิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน ทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิใหม่ ๆ ขึ้น ในขณะที่ เจอร์เก็น ฮาร์เบอร์มาส² เสนอตัวแบบของเสรีภาพ พรหมแดนระหว่างรัฐและสังคมที่ต้องได้รับการยอมรับโดยมีภาค ประชาสังคมเป็นตัวสร้างความสมดุลใหม่ระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคม ทั้งนี้การสำรวจนิยาม ความหมาย ของคำ “ประชาสังคม” ในสังคมไทย และพัฒนาการและบริบทการก่อเกิด ลักษณะ ประเภท หรือรูปลักษณะประชาสังคม และบทบาทต่อสังคมการเมืองไทย การปรากฏตัวของคำ “ภาคประชาสังคม”และ “ภาคประชาชน” (รวมทั้งคำอื่นๆ เช่น การเมืองภาคพลเมือง ฯลฯ) เกิดขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการอธิบาย กลุ่มก้อนของผู้คนที่ไม่ใช่ “ภาครัฐ” หรือภาคราชการ และไม่ใช่ “ภาคธุรกิจ” (ดู เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2539)

โดยภาพรวมเราอาจนิยาม “ประชาสังคม” ในลักษณะกระชับได้ว่า เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วม ร่วมของกลุ่มคนทางสังคมหรือเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง หากแต่ในความเป็นจริงประชา สังคมนั้นมีขอบเขตที่กว้างขวางและซ้อนทับส่วนต่าง ๆ ของสังคมอีกหลายส่วน ด้วยความกว้างขวางดังกล่าว ในการศึกษาเรื่องประชาสังคมให้เข้าใจนั้น ผู้เขียนคิดว่าผู้ที่ศึกษาควรทำความเข้าใจ คำศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่ง จะช่วยให้เข้าใจขอบเขตและความสัมพันธ์ของประชาสังคมกันอย่างพอสังเขป

ประชาสังคมคือ สิ่งที่เกิดจากการริเริ่มและการรวมตัวกันของประชาชนระดับล่างหรือรากหญ้า (grass-root initiatives and association) นอกจากนี้ในแนวคิดของสมาชิกวุฒิสภาสหรัฐที่ชื่อ บิล แบริดลีย์ (Bill Bradley, 1996) ประชาสังคม ก่อให้เกิดขาที่สาม (third leg) ของสังคมที่เสมือนเก้าอี้ที่มี 3 ขา โดยรัฐบาลและภาคตลาดเป็นขาอีก 2 ข้างที่ยังมีความอ่อนแอมีข้อจำกัด เขารวมภาคองค์กรไม่แสวงหากำไร ครอบครัว เพื่อนบ้าน และ ชุมชนไว้ด้วย ประชาสังคม คือ ชุมชนที่มีการกำกับดูแลตนเอง และมีการเสริมสร้างความสามารถโดย การใช้ความรู้ ทักษะและค่านิยมที่มีอยู่ในบุคคลแต่ละคน (คำกล่าวของ ดร. มหาธีร์ โมฮัมหมัด อดีต นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย อ้างใน Keane, 1998: 3) ประชาสังคมเป็นอาณาจักรของชีวิตทางสังคมที่มีการจัดตั้งขึ้น เป็นการสมัครใจ ก่อตัว ขึ้นมาเอง สนับสนุนตนเอง เป็นอิสระจากรัฐ มีกรอบของกฎ ระเบียบที่สร้างขึ้นมาบังคับใช้ร่วมกัน ต่างจากสังคมโดยทั่วไปตรงที่ประชาชนดำเนินกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่สาธารณะ (public sphere) เพื่อแสดงความสนใจ ความเอื้ออาทร แนวคิด และแลกเปลี่ยนข้อมูลของพวกเขา เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สร้างความต้องการต่อรัฐ และเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีสำนึกรับผิดชอบ (Larry Diamond อ้างใน Alison Van Rooy, 1998: 7) ความเข้าใจเบื้องต้นต่อประชาสังคมคือการ คานอำนาจระหว่างรัฐกับสังคม รัฐกับกิจกรรมการรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็นของสังคม ประชาสังคมก็คือสังคมที่สมาชิกกระตือรือร้น เอาใจใส่งานถกเถียงร่วมกัน ในประเด็นร่วมกันของ สังคมในสิ่งที่เป็ผลประโยชน์โดยรวมของภาคสาธารณะหรือของส่วนรวม (ธีรยุทธ บุญมี. 2547 น. 19)

ประชาสังคม หมายถึง การที่ผู้คนในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลับซับซ้อนที่ยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การก่อให้เกิดจิตสำนึก (Civic consciousness) ร่วมกัน มารวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือองค์กร (Civic group/organization) ไม่ว่าจะเป็ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม (ประชาชน) ในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกัน (partnership) เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ด้วยความรัก ความ สมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ โดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic network) (ชูชัย ศุภวงศ์. [ออนไลน์] อ้างใน ฐานข้อมูลสถาบันพระปกเกล้า สำนักวิจัยและพัฒนา http://www.kpi.ac.th/kpiuser/civil_home.asp) ซึ่งอาจเป็นเครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (state) กับปัจเจกชน (individuals) โดยจุดเน้นของประชาสังคม ได้แก่ (1) ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรับได้ แต่ก็สามารถชี้นำกำกับและ คัดค้านรัฐได้พอสมควร (2) ไม่ชอบลัทธิปัจเจกชนนิยมสุดขั้ว ซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัว ต่างคน ต่างอยู่ แยกแยะแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่ม รวมหมู่และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์ เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่ม ทั้งนี้แนวคิดเรื่องประชาสังคมอยากเน้นย้ำว่าสังคมประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ รัฐ-ประชา สังคม-ปัจเจกชน ซึ่งต้องเป็นอิสระต่อกัน แต่ก็ต้องโยงใยเกี่ยวข้องกัน ต้องขัดแย้ง คัดค้านกันได้ ขณะเดียวกันก็ต้องปรองดองประสานสามัคคีกันไปด้วย (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542)

“ประชาสังคม” คือ ภาคประชาชนหรือภาคสังคม ได้แก่ ประชาชน ชุมชน หมู่บ้านหรือ องค์กร ประชาชน ที่มีคุณลักษณะคือ มีความเข้มแข็ง มีความรัก ความเอื้ออาทร มีมิตรภาพ และการ เรียนรู้ ร่วมกัน ซึ่งเกิดจากกระบวนการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติ เดียวกันและ มีการจัดการในระดับกลุ่ม จนเกิดมีพลังมากพอที่จะสร้างสรรค์คุณลักษณะให้เกิด “สังคม สมานภาพ” ได้ นั่นคือ เกิดความสมดุลระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ขึ้น (ประเวศ วะสี, 2536)

2.2.1 ภาพรวมของประชาสังคม

ธีรยุทธ บุญมี (2547, หน้า 19 – 22) ชี้ให้เห็นถึงภาพรวมเพื่อทำความเข้าใจเบื้องต้นในบทบาท “ประชา สังคม” และความสำคัญของแนวคิดต่อการเมืองไทยไว้ดังนี้

ก. ความเข้าใจเบื้องต้นต่อความคิดประชาสังคมคือ การคานอำนาจระหว่างรัฐกับสังคม รัฐกับกิจกรรมการรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็นของสังคม ประชาสังคมคือ สังคมที่สมาชิกกระตือรือร้นเอา การเอางานถกเถียงร่วมกันในประเด็นร่วมกันของสังคมในสิ่งที่เป็นผลประโยชน์โดยรวมของภาคสาธารณะหรือ ของส่วนรวม

ข. หน่วยและองค์รวมทางสังคมการเมือง หมายถึงต้องมีหน่วยหรือองค์รวมทางสังคมอยู่หน่วยหนึ่งซึ่งมีลักษณะมั่นคง ถาวร ดำรงเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน ซึ่งอาจเป็นประชาคมโลก ประเทศ จังหวัด หมู่บ้าน ชุมชนก็ได้ จึงอาจมีสังคมประชาคมระดับโลก ระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่นก็ได้

ค. พื้นที่เปิดแห่งการช่วงชิง ในหน่วยสังคมการเมืองนี้จะมีพื้นที่เปิด เวที โอกาสร่วมกันอยู่หนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งประเภท ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ฝ่ายต่าง ๆ ในหน่วยหรือองค์รวมได้พบปะสนทนาหรือสื่อสารกัน ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ความต้องการอื่น ๆ ของฝ่ายนั้น ๆ หรือบรรลุการประนีประนอมเพื่อ “ผลประโยชน์” โดยรวมของหน่วยหรือองค์รวม พื้นที่แห่งการช่วงชิงนี้โดยคร่าว ๆ คือสิ่งที่เรียกว่า “สาธารณะ” หรือ “ประชาสังคม”

ง. เราไม่ควรมอง “ประชาสังคม” เป็นเพียงองค์กรหรือสถาบัน แต่ควรมองและต้องมองประชาสังคมเป็นการปฏิบัติกิจกรรม เป็นประเด็นสาธารณะ เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนซึ่งกันและกันเข้าไปในฝ่ายต่าง ๆ ของ “ประชาสังคม” ที่มีอยู่ในเกือบทุก ๆ ที่ ทุก ๆ เวที อาทิ การประชุมพิจารณาปัญหาที่เป็นประโยชน์ ของสังคม ภูมิภาค เอกชน เราอาจจัดเป็นส่วนหนึ่งของ “ประชาสังคม” หรือ “ภาคสาธารณะ” ได้ แต่ภาค สาธารณะหรือประชาสังคมที่แทรกทับซ้อนกับภาครัฐ เช่นเดียวกันในระดับหมู่บ้านอาจมีการประชุมกรรมการ เหมือนฝ่าย มีการเรียกร้องให้ผู้ใหญ่ของหมู่บ้านดูแลเรื่องพื้นที่ทำกินสาธารณะ การตกลงสื่อสารกันอาจเป็นไป ในรูปการเย็บเยียน บอกเล่าปากต่อปาก ในการจัดงานบุญว่าใครจะช่วยทำบุญเท่าไรอย่างไรก็ถือเป็น “ประชาสังคม” ในรูปแบบหนึ่งได้เช่นกัน

จ. องค์กรประกอบที่เข้าร่วมช่วงชิงในเวทีประชาสังคม นักวิชาการส่วนใหญ่มองว่าประชาสังคมเพิ่งเกิดในราวศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุคที่ชนชั้นกลางเช่น พ่อค้า นักธุรกิจ ปัญญาชน ศิลปิน ได้เริ่มสร้างพื้นที่เปิด รวมตัวเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคมอย่างคึกคัก ตัวละครที่เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วงชิงอำนาจ ทรัพยากร ผลประโยชน์ ความเชื่อ วาทกรรมบนพื้นที่เปิดนี้มีอยู่ 4 ตัวหลัก คือ

1) รัฐ ขาดสมัยใหม่ หรือ ภาคการเมือง

2) ภาคสังคม กลุ่มองค์กร เครือข่ายของชนชั้นกลางและชนชั้นอื่น ๆ ที่รวมตัวกัน เป็นตัวกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ สร้างนิติสาธารณะ (public issue) และความคิดสาธารณะ (public opinion) รวมทั้งเป็นผู้ตัดสินมาตรฐาน วัฒนธรรม คุณค่าศิลปะ ความงาม รสนิยมของสังคม โดยแบ่ง ชิงหน้าที่นี้มาจาก กษัตริย์ ขุนนาง และพระในยุคนั้น

3) ภาคธุรกิจหรือตลาด ทาหน้าที่ในการผลิตสินค้าบริการตอบสนองต่อผู้บริโภคตลาด

4) ภาคบุคคล/ครอบครัว

2.2.2 รูปแบบของประชาสังคม

จะเห็นว่าโดยกรอบกว้างๆ ประชาสังคมอาจอยู่ภายใต้รัฐ อยู่ร่วมกับรัฐ หรืออยู่ตรงข้ามกับรัฐก็ได้ทั้งสิ้น ซึ่ง เพื่อความกระจ่างชัดถึงรูปแบบของประชาสังคมนั้น อาศัยผลการศึกษาของเชษฐา ทรัพย์เย็น (2547 อ้างใน สายฝน น้อยทิด, 2549, หน้า 24-36) ซึ่งได้สังเคราะห์แนวคิดประชาสังคมของนักคิดและนักวิชาการไทยทั้ง 14 คน และแบ่งออกเป็น 4 สาขา นักคิด ได้แก่

1. สำนักศาสนวิถี เห็นว่า ประชาสังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักธรรมทางศาสนาเป็นสำคัญนักคิด สำคัญ คือ ประเวศ วะสี พิทยา ว่องกุล และชัยอนันต์ สมุทรวณิช โดยภาพรวมของแนวคิดคือการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาสังคมบนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา และความสำคัญความร่วมมืออย่างเท่าเทียมกับ และสร้างสรรค์กับรัฐ โดยไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจเหนือกว่า รวมทั้งรัฐต้องเคารพความมีอิสระของกลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับการรวมตัวในรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือที่เน้นการประสานพลังร่วมจากทุกภาคส่วน

2. สำนักชุมชนวิถี ซึ่งให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน โดยมีความเชื่อร่วมกันว่าประชาสังคมจะเป็น กลไกสำคัญในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์และเป็นรากฐานการพัฒนาที่แท้จริง สามารถแยกออกเป็น กลุ่มความคิดย่อยๆ ได้อีก 3 กลุ่มได้แก่

2.1 กลุ่มวัฒนธรรมชุมชน นำโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา เสน่ห์ จามริก และอานันท์ กาญจนพันธุ์ อันมีสาระสำคัญ คือ การมุ่งรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่ดิ่งงาม และเห็นว่าหมู่บ้านเป็นหน่วยการจัดการที่ดีที่สุดในการพึ่งตนเอง รวมทั้งปฏิเสธการขึ้นาและการเชื่อมโยงกับรัฐขนาดใหญ่

2.2 กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน นำโดย โสภณ สุภาพงศ์ และณรงค์ เพชรประเสริฐ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าการที่จะ สร้างให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนจำเป็นที่จะต้องทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจบนพื้นฐาน ศักยภาพของชุมชนเองเป็นอันดับแรก แนวคิดนี้จึงไม่ปฏิเสธรัฐและสามารถเชื่อมโยงประสานความร่วมมือกับ รัฐในการพัฒนาความเข้มแข็งของการดำเนินธุรกิจชุมชน

2.3 กลุ่มชุมชนแบบองค์กรรวม นำโดย เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ โดยเห็นว่าชุมชนมีความเชื่อมโยงกับสังคม อย่างแยกกันไม่ออกจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนแบบองค์กรรวม

3. สำนักสากลวิถี นำโดย อเนก เหล่าธรรมทัศน์ อธิยุทธ บุญมี และไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ โดยมีฐานคิดมา จากความเป็นประชาธิปไตยแบบตะวันตกที่มีจุดยืนทางทฤษฎีตั้งอยู่บนฐานทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มี จิตสำนึกความเป็นพลเมืองสูงและมีความเชื่อมั่นในศักยภาพในการดูแลตนเอง ทำให้แนวคิดนี้เน้นการคัดค้าน ต่อต้านรัฐเป็นสำคัญ

4. สำนักประสบการณ์วิถี นำโดย อนุชาติ พวงสำลี โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ โดยให้ความสำคัญกับทุกพื้นที่ ทั้งชนบทและเมือง เน้นประชาสังคมเชิงประเด็นมากกว่าเชิงพื้นที่ เช่น ประเด็นสิ่งแวดล้อม ประเด็นสุขภาพ สิทธิสตรี ฯลฯ ประชาสังคมรูปแบบนี้จึงอยู่บนฐานของภาคปฏิบัติเป็นสำคัญ

จากฐานความคิดดังกล่าวทำให้เห็นถึงสำนักคิดที่เกี่ยวข้องกับประชาสังคม โดยในการวิจัยนี้จะเห็นได้ว่าสภาองค์กรชุมชนเป็นผลแห่งความประนีประนอมของประชาสังคมกับภาครัฐ โดยสร้างความร่วมมือระหว่างกันในรูปแบบอันยอมรับได้ กล่าวคือ ประชาสังคมได้รับการจัดแจงและจัดตั้งขึ้นโดยภาครัฐ รวมทั้งได้รับการส่งเสริม กิจกรรมต่าง ๆ จากภาครัฐ และเครือข่ายภาคประชาชนในการวิจัยนี้ก็เช่นเดียวกับสภาองค์กรชุมชน ที่มี ลักษณะสอดคล้องกับประชาสังคมแบบสำนักศาสนวิถีที่เน้นการร่วมมือประสานพลังระหว่างรัฐประชาสังคม และทุกภาคส่วน สอดคล้องกับกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนที่เน้นการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ สอดคล้องกับสำนัก สากลวิถีที่เน้นการให้เกิดจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ต่อต้าน คัดค้านหากรัฐจะครอบงำทางอำนาจจากประชา สังคม และสอดคล้องกับสำนักประสบการณ์วิถีที่ประชาสังคมต่าง ๆ จะเกิดขึ้นและมีกิจกรรมสำคัญเกี่ยวกับ ประเด็นสาธารณะต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ล้วนแต่สอดคล้องกับประชาสังคมในรูปแบบสภาองค์กรชุมชนและเครือข่าย ภาคประชาชนในการวิจัยนี้ทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการแบ่งกลุ่มประชาสังคมตามแนวทางของนักคิดไทยแล้ว ยังมีการแบ่งรูปแบบ แนวคิดประชาสังคมที่อาจอธิบายได้ โดยประชาสังคมสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 แนวทางหลัก (กฤษฎา บุญชัย , 2542, หน้า 37-38) ดังนี้

1. ประชาสังคมแบบรัฐนิยม ซึ่งเป็นการที่รัฐพยายามคงรักษาสถานภาพทางอำนาจแบบเดิมไว้ด้วยการใช้วาทกรรมส่งเสริมประชาสังคม การกระจายอำนาจ การเปิดช่องทางให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ระดับหนึ่ง แต่รัฐยังคงอำนาจในฐานะศูนย์กลางการตัดสินใจไว้ หรืออาจเป็นการจัดตั้งประชาสังคมโดยรัฐ จัดตั้งขึ้นเอง ทั้งนี้เป้าหมายสำคัญของรัฐก็คือการเพิ่มศักยภาพของรัฐในการจัดการและรักษาสถานภาพรัฐไว้ เนื่องจากรัฐเริ่มอ่อนแอลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ลดบทบาทรัฐลง ข้อสังเกตสำหรับประชาสังคมรูปแบบนี้ คือ มักปรากฏในประเทศโลกที่สาม

2. ประชาสังคมแบบทุนนิยม ซึ่งมุ่งเน้นการแข่งขันและเพิ่มประสิทธิภาพของชนชั้นกลางในฐานะประชาสังคม และนายทุนที่ประสงค์ให้กลไกตลาดปลอดการควบคุมจากรัฐ โดยรูปแบบนี้เกิดขึ้นจากระแสเรียกร้องให้ลดบทบาทของรัฐในทางเศรษฐกิจและสังคมให้รัฐลดการควบคุมลงและให้เอกชนทวีความเข้มแข็งขึ้น

3. ประชาสังคมแบบเสรีนิยมหรือแบบกลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มนี้เน้นที่ความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกทางการเมือง ในสังคมประชาธิปไตยมากกว่าเป็นพลเมืองที่ดีของรัฐ โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มชนชั้นกลาง กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มสมาคมอิสระ ที่หลากหลายภายในวัฒนธรรมเมือง โดยมุ่งให้รัฐทำหน้าที่ตอบสนอง ความต้องการของ ประชาชน ในกิจการสาธารณะต่าง ๆ โดยลดบทบาทของการเป็นผู้ปกครองของรัฐลง

4. ประชาสังคมแบบชุมชนนิยม เป็นการพัฒนาขยายความคิดสังคมเข้มแข็งและขยายความเป็นชุมชนออกไป ในวงกว้าง โดยเห็นว่าชุมชนมีรูปแบบที่หลากหลาย ผูกโยงกันด้วยความร่วมมือและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของภาคประชาชน แนวคิดนี้มิได้ปฏิเสธรัฐโดยตรงแต่มองว่ารัฐเป็นกรรมการกลางที่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

5. ประชาสังคมแบบขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เป็นการเคลื่อนไหวด้วยขบวนการประชาชน เพื่อมุ่งเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง กฎ กติกา และอุดมการณ์ของสังคม เช่น การคัดค้านการทำลายสิ่งแวดล้อม หรือการไม่เชื่อฟังรัฐ (Civic Disobedience) โดยมุ่งให้ปรับสัมพันธภาพทางอำนาจระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน แต่มิได้มุ่งต่อสู้เพื่อยึดอำนาจรัฐแต่อย่างไร

ทั้งนี้หากพิจารณาจากรูปแบบประชาสังคม 5 รูปแบบดังกล่าว กรณีประเทศไทยที่มีความพยายามที่จัดให้มี พื้นที่ประชาสังคม และการจัดให้มีสภาองค์กรชุมชน ตาม พ.ร.บ. การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ในปี.ศ. 2551 อาจเทียบได้กับประชาสังคมแบบชุมชนนิยม คือ เป็นประชาสังคมที่มีฐานความคิดมาจากความเป็นชุมชน เข้มแข็ง อันมีลักษณะเช่นเดียวกับความเป็นองค์กรชุมชน ซึ่งรวมกันโดยรัฐส่งเสริมการจัดตั้งในชื่อสภาองค์กรชุมชน โดยมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 รองรับการมีตัวตนของสภาดังกล่าว แต่มิได้มีสภาพ เป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงองค์กรชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นเวทีสาธารณะเพื่อรวบรวมความคิด ความเห็น การพิจารณาประเด็นสาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้มีข้อสรุปร่วมกันในหมู่สมาชิกเท่านั้น สภาองค์กรชุมชน จึงเป็นเพียงการประชาสังคมที่ได้รับการรับรองสถานะทางกฎหมายจากรัฐเท่านั้น มิใช่องค์กรที่มีอำนาจหรือ หน้าที่ใดในทางการปกครอง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล แต่อย่างใด นอกจากนี้ สภาองค์กรชุมชนมิใช่ ประชาสังคมแบบรัฐนิยมอีกด้วย เนื่องจากความหมายของประชาสังคมแบบรัฐนิยมนั้น รัฐต้องเข้ามา มี ศูนย์กลางในการตัดสินใจของประชาสังคม และการจัดตั้งประชาสังคมกระทำโดยรัฐเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งสภา องค์กรชุมชนแม้จะได้รับการจัดตั้งและรับรองสถานะโดยรัฐ แต่มิใช่ที่รัฐจะเข้ามาแทรกแซงและเป็น แกนกลางในการตัดสินใจและการจัดตั้งประชาสังคมแต่อย่างใด สภาองค์กรชุมชนหลายแห่งจัดตั้งขึ้นมาเอง จากประชาสังคมแบบชุมชนนิยม ส่วนกระบวนการจัดตั้งโดยรัฐเป็นเพียงการรับรองสถานะภาพของประชา สังคมเท่านั้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่ม

กลุ่ม เป็นคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า Group และถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในภาษาไทยทั้งในด้านธุรกิจ การศึกษา การพัฒนาบุคคล การพัฒนาองค์กร การพัฒนาทางการเมือง และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น จึงได้มีผู้ให้ความหมาย ในที่นี้จะศึกษาเฉพาะกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มของมนุษย์และสังคมมนุษย์เท่านั้น ทั้งความหมายโดยทั่วไป ความหมายในทางจิตวิทยา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา การจัดการ การพัฒนาชุมชน และความหมายของนักวิชาการ ทั้งนี้ “กลุ่ม” ในความหมายโดยทั่วไป หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด กลุ่มในความหมายนี้จึงมีความหมายที่กว้างขวาง เพราะหมายถึง การรวมกลุ่มกันของบุคคลเพื่อทำอะไรก็ได้ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ เช่น การชกกีฬา การชมมหรสพต่าง ๆ การโดยสารยานพาหนะต่าง ๆ การร่วมงานเลี้ยงสังสรรค์ต่าง ๆ เป็นต้น แต่ความหมายดังกล่าวนี้ไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการเพราะมีความหมายที่กว้างเกินไป และยังไม่ครอบคลุมถึงลักษณะของกลุ่มที่แท้จริง เป็นเพียงการเริ่มต้นที่จะเกิดกลุ่มเท่านั้น (สนธยา พลศรี ,2556,33)

2.3.1 ความหมายของกลุ่มและองค์กรเครือข่าย

“กลุ่ม” หมายถึงบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายใต้แบบแผนการปฏิบัติต่อกันและเป็นที่ยอมรับกันในบรรดาหมู่สมาชิกของกลุ่มเอง และอาจหมายรวมถึงกลุ่มอื่น ๆ ที่กลุ่มนั้นมีปฏิสัมพันธ์ด้วย สำหรับคำว่า “เครือข่าย” นั้นหมายรวมถึง การดำเนินการของกลุ่มหลายๆ กลุ่มรวมกัน โดยมีพื้นฐานของความต้องการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน เครือข่ายเป็นระบบการปฏิสัมพันธ์ที่มีความเหนียวแน่นน้อยกว่ากลุ่ม เนื่องจากการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดพลังในการต่อรองในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการเฉพาะอันแตกต่างไปจากการรวมเป็นกลุ่ม เพราะมีความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มที่ใกล้ชิดและเหนียวแน่นกว่ากลุ่มและเครือข่ายจะเป็นลักษณะของการรวมตัวกันของสมาชิกที่มีความคิดเห็นตรงกันและมี เป้าหมายร่วมกันชัดเจนการรวมกลุ่มกันก็เพื่อดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกัน ซึ่งเมื่อตั้งใจจะ ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมแล้ว กลุ่มนั้นก็เกิดพลังขึ้น หากมีการจัดตั้งกลุ่มที่เป็นระบบทั้งโครงสร้างและ การทำงานก็จะทำให้กลุ่มนั้นได้รับความเชื่อถือในชุมชนและสังคม รวมถึงกลุ่มอื่น ๆ ด้วยเมื่อกลุ่มสามารถ ขยายกิจกรรมออกไปได้กว้างขวาง กลุ่มนั้นก็จะมีพัฒนาการจากที่เป็นการรวมแบบกลุ่มเล็ก ๆ กลายเป็นกลุ่มใหญ่ในระบบเครือข่าย (Network) ในที่สุด ซึ่งทำให้กลุ่มและเครือข่ายเหล่านั้นมีพลังต่อรองในชุมชน และสามารถใช้อำนาจของกลุ่มผลักดันงานพัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท้องถิ่นและทรัพยากรได้เป็นอย่างดี (กิตติชัย รัตนะ. [ออนไลน์])

2.3.2 ลักษณะของกลุ่ม

สนธยา พลศรี (2556, หน้า 36-37) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของกลุ่มไว้ที่น่าสนใจดังนี้

1. มีสมาชิก กลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป การมีสมาชิกเป็นลักษณะสำคัญของกลุ่ม เพราะถ้าหากไม่มีสมาชิกก็ไม่มีกลุ่ม
2. การรวมกันของสมาชิก ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของกลุ่ม คือ การที่สมาชิกรวมกันเพื่อทำกิจกรรมบางอย่าง มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน มีความรู้สึกเป็นสมาชิกของกลุ่มเดียวกันไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่
3. มีบรรทัดฐานหรือระเบียบแบบแผนของกลุ่ม เช่น ข้อบังคับ กฎ ระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น เป็นแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มที่ชัดเจน เผยแพร่ให้สมาชิกรับรู้กันโดยทั่วไป และยึดถือปฏิบัติร่วมกัน

4. มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกตามบรรทัดฐานของกลุ่ม สมาชิกมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน สนับสนุนกัน ปรึกษาหารือกัน ร่วมมือกัน พึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือกันและกัน สนับสนุนส่งเสริมกัน และกัน เป็นต้น ซึ่งอาจนำไปสู่ความสัมพันธ์แบบส่วนตัวหรือความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการต่อไป

5. สมาชิกแสดงพฤติกรรมตามสถานภาพและบทบาทของตนที่ได้รับจากกลุ่ม ไม่ก้าวก่ายในตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลอื่น ทั้งผู้นำกลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่ม แต่มีการเชื่อมโยงประสานงานกันตามโครงสร้างการบริหารจัดการของกลุ่ม ดำเนินกิจกรรมในกลุ่มได้

6. มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิก เพื่อระดมพลังของสมาชิกแต่ละคนมาดำเนินงานให้กลุ่มประสบความสำเร็จ เพราะสมาชิกแต่ละคนต่างก็มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์

7. มีการติดต่อสื่อสาร ทั้งการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกับสมาชิกกับกลุ่มเพื่อให้สมาชิกรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสมาชิกอื่นๆ และกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้ความเข้าใจในกิจการของกลุ่ม และเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม

8. มีโครงสร้างที่แสดงถึงลักษณะของการบริหารจัดการ สถานภาพและบทบาทของสมาชิก มีช่องทางในการติดต่อประสานงานและการปฏิบัติงานร่วมกัน และแสดงถึงอัตลักษณ์ (identity) ของกลุ่ม

9. มีระยะเวลาในการรวมกลุ่มยาวนาน จนสมาชิกมีความสัมพันธ์แบบกลุ่มทั้งความสัมพันธ์แบบปฐม (Primary Relation) ที่เป็นแบบส่วนตัวหรือกันเอง ความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ (Secondary Relation) ที่เป็นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการตามสถานภาพและบทบาทที่สมาชิกดำรงอยู่ เป็นต้น

10. มีผลงาน กลุ่มสามารถดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายซึ่งสมาชิกยอมรับร่วมกัน ทำให้สมาชิกมีขวัญและกำลังใจที่ดี อยู่ร่วมกับกลุ่ม ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่องและเป็นแรงจูงใจให้บุคคลภายนอกเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่ม

จากคุณลักษณะดังกล่าวที่ สนยา พลศรี ได้ให้ทัศนะไว้ นั้น มีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้เพราะคุณลักษณะกลุ่มดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของการรวมกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม ทั้งนี้คุณลักษณะของกลุ่มดังกล่าวจะเป็นการรวมตัวกันของบุคคลที่มีจำนวนมากกว่า 2 คนขึ้นไปและดำเนินความสัมพันธ์โดยมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันกัน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการสื่อสารระหว่างกันผ่านการสื่อสาร โดยดำเนินการผ่านทางพฤติกรรมของบุคคลและรวมเป็นกลุ่ม

2.3.3 องค์ประกอบของกลุ่ม

ทั้งนี้ สนธยา สนธยา พลศรี (2556 : 37-39) ได้เสนอเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบของกลุ่ม ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

เมื่อประมวลจากความหมายและลักษณะของกลุ่มที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่ากลุ่มมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. สมาชิก ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สมาชิกเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของกลุ่ม เพราะเป็นผู้ร่วมกันก่อตั้งกลุ่ม ดังนั้นถ้าหากไม่มีสมาชิกก็ไม่มีกลุ่มเกิดขึ้น เมื่อกลุ่มเกิดขึ้นแล้วจำนวนและคุณภาพของสมาชิกจะเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพและขนาดของกลุ่มว่าเป็นกลุ่มขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่อีกด้วย

2. โครงสร้าง (Structure) กลุ่มต้องมีโครงสร้างที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วย รูปแบบ ขนาด บรรทัดฐาน(Norms) ของกลุ่ม สถานภาพ (status) บทบาท (Role) สมาชิก ระบบการติดต่อสื่อสาร การบริหารจัดการ การประสานงาน กลไกการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล และ การพัฒนาสมาชิกของกลุ่ม เป็นต้น

3. วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน(Common Goal)กลุ่มต้องมีวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนด เพื่อให้สมาชิก รับรู้ร่วมกันและให้บุคคลที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิกได้ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม

4. การบริหารจัดการ กลุ่มต้องมีการบริหารจัดการในลักษณะของคณะบุคคล มีการ กำหนดตำแหน่งหน้าที่ผู้บริหารและสมาชิก มีกฎ ระเบียบของกลุ่มที่ใช้ร่วมกันตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม

5. ผู้นำ กลุ่มต้องมีผู้นำทำหน้าที่เป็นผู้บริหารและจัดการโดยมาจากการเลือกสรรของ สมาชิก ผู้นำมีหลายประเภท กลุ่มต้องกำหนดวิธีการสรรหาผู้นำ กำหนดสถานภาพและบทบาทของผู้นำ ให้ชัดเจนว่าต้องการผู้นำประเภทไหน ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leader) ผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participation Leader) ผู้นำทางความรู้ ผู้นำทางด้านศีลธรรม ผู้นำด้านอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น

6. บรรทัดฐาน หรือระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิก การติดตามและประเมินงาน บรรทัดฐานของกลุ่มเป็นสิ่งสำคัญในการ กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ สมาชิกและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ทำให้กลุ่มดำเนินงานอย่างราบรื่น

7. ระบบการติดต่อสื่อสาร กลุ่มต้องมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจนและมี ประสิทธิภาพระหว่างสมาชิกกับสมาชิก สมาชิกกับกลุ่ม และสมาชิกกับบุคคลภายนอก เพื่อให้การ ดำเนินงานคล่องตัวและประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารของกลุ่มแพร่กระจายในวงกว้างเป็นที่รับรู้และ เข้าใจกันโดยทั่วไป

8. การประสานงาน กลุ่มต้องมีระบบการประสานงานระหว่างผู้นำหรือคณะกรรมการ กลุ่มกับสมาชิก ระหว่างสมาชิก เพื่อเชื่อมโยงสมาชิกกับกลุ่มและสร้างพลังในการดำเนินงานของกลุ่ม

9. การมีส่วนร่วม สมาชิกของกลุ่มจะมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เนื่องจากได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มอย่างแท้จริง สม่่าเสมอทุกขั้นตอน

10. กิจกรรมและผลงาน กลุ่มต้องมีกิจกรรมให้สมาชิกทำร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ของกลุ่ม กลุ่มที่ไม่มีกิจกรรมไม่มีผลงานจะไม่ประสบความสำเร็จและดำรงอยู่ได้ไม่นาน

2.3.4 ปัจจัยของการเกิดกลุ่ม

กิติชัย รัตนะ [ออนไลน์] อธิบายว่า โดยพื้นฐานแล้วการรวมกลุ่มของคนเกิดจากความใกล้ชิดและ มีความรักใคร่ชอบพอกัน สนทนสนม กัน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ต้องพบปะพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ หรือต้อง ใกล้ชิดกันทางกายภาพของถิ่นที่อยู่ อาศัย ก็มักเกิดการรวมกลุ่มกันได้ง่าย แต่การอธิบายในลักษณะนี้ อาจไม่สะท้อนถึงสาเหตุหรือที่มาของ การรวมกลุ่ม อย่างไรก็ตามสามารถอธิบายถึงปัจจัยของการ รวมกลุ่มได้ 3 ประการดังนี้

1. มีกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นร่วมกัน (Activities) การรวมกลุ่มของคนจะมีกิจกรรมเกิดขึ้น ตามมาเสมอกิจกรรมนั้นส่วนใหญ่บ่งชี้ถึงความสนใจ ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มที่จะกระทำร่วมกันอย่างมี เป้าหมายกิจกรรมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะมีขอบเขตจำกัดโดยยึดโยงกับความรู้ประสบการณ์และภูมิปัญญาที่ สมาชิกมีอยู่ เห็นได้ชัดว่ากลุ่มโดยส่วนใหญ่เลือก ที่จะทำกิจกรรมในประเด็นที่ตนเองสนใจ เช่น กลุ่มป่า ชุมชน กลุ่มอนุรักษ์แม่น้ำ กลุ่มผู้เลี้ยงโคนม เป็นต้น

2. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในที่นี้หมายถึง การมีปฏิริยาโต้ตอบในเชิงปฏิสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่มด้วยตนเอง โดยที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ของสมาชิกภายในกลุ่มเกิดขึ้นในเชิงสร้างสรรค์ มากกว่าที่จะต่อต้านกัน นอกจากนี้ยังมีการดำเนิน

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่อกันด้วย เพื่อเป็นการ ขยายกิจกรรมการดำเนินงานออกไปให้สังคมได้รับรู้ และเห็นประโยชน์ของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้น

3. มีความรู้สึกร่วม (Sentiments) ความเป็นกลุ่มจะต้องทำให้สมาชิกของกลุ่มทั้งหมด มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะ การทำให้เกิดความรู้สึก ร่วม ซึ่งอาจได้รับการกระตุ้นจากการ มีจิตสำนึกเดียวกัน เห็นปัญหาร่วมกันและ ต้องการแสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาที่ร่วมกัน

ด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นเงื่อนไขความสำคัญในการทำให้กลุ่มคนสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มที่ เข้มแข็งได้ ทั้งนี้เพราะปัจจัยทั้ง 3 ประการมีความสอดคล้องกันกับวิถีชีวิตปฏิบัติของมนุษย์ในสังคมทั่วไป ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการ กล่าวคือ หากมนุษย์มีความต้องการที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ก็ จะต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์และมีความรู้สึกร่วมกัน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

2.4.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2548, หน้า 10 อ้างถึงใน ปรีดา เจษฎารางกุล, 2550, หน้า 19) ได้สรุป ความหมาย การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความ เชื่อมั่น ช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐาน ความเป็นอยู่ที่ดี ขึ้นโดยความร่วมมือของราษฎรและภาครัฐ

ความหมายของการพัฒนาชุมชน Dunham (ตันแฮน, 1985 อ้างถึงใน ศรัญญา บรมัตถ์, 2545, หน้า 7) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือการร่วมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ ของชุมชนให้ ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินงานไปในแนวทางที่ตนต้องการ การทำงานพัฒนาชุมชนในขั้นแรก จะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังของราษฎรในชุมชนนั้นในการช่วยตนเองและ ร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะ ได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการ หรือ องค์กรอาสาสมัครอื่น ๆ

ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญ ณ มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อ พ.ศ. 2491ได้ให้ความหมายของ “การ พัฒนาชุมชน” ไว้ว่า (ธิตี กิตติวิฑิตคุณ, 2540, หน้า 28) “การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการ (Movement) ที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นโดยความร่วมมืออย่างจริงจังของ ประชาชนและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วยกัน แต่ถ้าประชาชนไม่รู้จักริเริ่มก็ให้ ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิด ความคิดริเริ่มขึ้นทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจาก ประชาชนด้วยความกระตือรือร้น อย่างจริงจัง”

วิทยากร เชียงกูล (2527, หน้า 17 -18) กล่าวว่าว่าการพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทาง ศิลปวัฒนธรรมและ จิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับที่ได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อ สนองความต้องการของ ร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจและการ พัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้านต่าง ๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมด นี้บางครั้งเราเรียกว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่ม ปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชน มากกว่า

2.4.2 แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน

จิรพรรณ กาญจนจิตรา (2528, หน้า 5 -6) กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนมีแนวความคิดมูลฐานอยู่ 3 ประการคือ

1. การช่วยเหลือตนเองและการช่วยเหลือเพื่อให้สามารถช่วยตนเองได้ (Self - Help and Self - Help) ประชาชนในท้องถิ่นจะต้องช่วยตัวเองในรูปของแรงงาน วัสดุและทรัพย์สินเพื่อ

พัฒนาท้องถิ่นของตน หากเกินความสามารถรัฐบาลจึงจะให้การสนับสนุนตามสมควร การช่วยเหลือตนเอง หมายถึง ราษฎรสามารถเข้าร่วมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สามารถแก้ไขข้อขัดข้องส่วนรวมของชุมชน ฉะนั้นจึงเป็นการระดมสรรพกำลังทั้งปวงของ ชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคนหรือทรัพยากรธรรมชาติเข้าสู่งานปฏิบัติงาน อย่งไรก็ตาม สรรพกำลัง ดังกล่าวนี้อาจมีข้อจำกัดอยู่บางประการด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ ความสามารถ และกำลังงบประมาณ เป็นต้น ความช่วยเหลือจากภายนอกจึงเป็นที่พึ่งเข้ามาแก้ไขสถานการณ์ในระยะนี้โดยวัตถุประสงค์ว่าจะช่วยเหลือให้ราษฎรสามารถช่วยตัวเองไปตลอดรอดฝั่ง

2. การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ (Wholistic Program) มีความหมายว่า ปัญหาชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็น การประสานงานของวิธีการหลายวิธีการและหลายด้าน หากเราศึกษาปัญหาของชุมชนอย่างละเอียด จะพบว่าปัญหาของชุมชนนั้นมีต้นตอเกิดจากแหล่งต่าง ๆ หรือมีสาเหตุหลายประการ ฉะนั้นจึงต้อง ดำเนินการด้วยวิธีต่าง ๆ ด้านต่าง ๆ พร้อมกันไป เช่น การยกระดับการครองชีพของชาวบ้านจะต้อง มีการพัฒนาทางด้านทักษะ การพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดย่อย การวางแผนครอบครัวและอื่น ๆ เป็นต้น การกำหนดวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนจึงต้องหยิบยกปัญหาของชุมชนนั้นมาพิจารณา อย่างละเอียด และต้องระลึกว่าปัญหาหนึ่งจะเกี่ยวพันหรือกระทบกระเทือนไปอีกปัจจัยหนึ่งหรือ หลายปัจจัยอยู่เสมอ ฉะนั้นโครงการที่จะต่อสู้กับปัญหาจึงถูกกำหนดให้สามารถเผชิญหน้ากับ ปัญหาต่าง ๆ ได้หลายปัญหาหรือปัญหาหนึ่ง อาจจะต้องมีโครงการเข้าต่อสู้หลายโครงการ

3. การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่เริ่มจากท้องถิ่นชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศ (The Mainstream of National Development) วัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายพัฒนาประเทศมีได้หมายความว่า นโยบายชาติเป็นผู้กำหนดนโยบายท้องถิ่น แต่มีความหมายว่ากิจกรรมในท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุน คำจูนนโยบายชาติ การสนับสนุนที่ได้รับนี้คือการสนับสนุนจากรัฐบาลในด้านวัสดุ กำลังคน ฉะนั้น การดำเนินงานของท้องถิ่นใดเป็นไปโดยเอกเทศ ปราศจากเป้าหมายที่สอดคล้องกับนโยบายชาติ ย่อมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเท่าที่ควร

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนของ สนธยา พลศรี (2545, หน้า 44) การพัฒนาชุมชนมี แนวคิดที่สำคัญ คือ

1. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสในการได้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบของชุมชน
3. การช่วยเหลือตัวเอง ของชุมชนเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชน
4. การใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เป็นการรักษาประโยชน์ของทรัพยากรภายในชุมชน
5. การริเริ่ม ของประชาชนในชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
6. ขีดความสามารถของชุมชน และรัฐต้องมีการสนับสนุนซึ่งกันในส่วนที่สอดคล้องการพัฒนา จึงจะประสบความสำเร็จ

7. การร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนจะทำให้ชุมชนดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ การพัฒนาจะต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้าน มุ่งไปด้านใดหนึ่งไม่ได้เพื่อความสมดุลในการพัฒนา

9. การพัฒนา คือ การศึกษาภาคชีวิตต้องมีการศึกษาและให้ความรู้แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนในทุกเพศ ทุกวัย อย่างเหมาะสม การพัฒนาจึงจะประสบความสำเร็จ

สุธี ศรสวรรค์ (2538, หน้า 16 -17 อ้างถึงใน ณรงค์ วารีชล, 2550, หน้า 10 -13) สรุป การพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการที่จะต้องทำกันอย่างต่อเนื่องอย่างมีระบบ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับหนึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จำเป็นต้องใช้เวลา และต้องอาศัยกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลงที่ถูกต้อง

2. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการที่ใช้ความสามารถของประชาชน และความร่วมมือระหว่างประชาชนกับรัฐบาล ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น วิธีการนี้ต้องเป็นที่ ยอมรับ และสามารถนำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนอย่างถาวร และประโยชน์ต่อชุมชน

3. การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีการเปลี่ยนแปลง จากลักษณะหนึ่งไปสู่อีกลักษณะหนึ่ง โดยเฉพาะการเน้นการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของคนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

4. การพัฒนาชุมชนเป็นแผนงานหรือโครงการที่ได้จัดทำขึ้น ตามหลักของการพัฒนา ชุมชนเพื่อน าแผนงานหรือโครงการปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยคนในชุมชน

2.5 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2.5.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ มีผู้นิยามความหมายของ “ผู้สูงอายุ” ไว้หลากหลาย ดังนี้ เพ็ญนรินทร์ สาตราจารี (2549) ได้กล่าวสรุปความหมายของผู้สูงอายุหมายถึง บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย จิตใจการทำงานหน้าที่ทางสังคม และยังเป็นบุคคลที่ต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า สนใจและเป็นที่ยอมรับในสังคม โดยมีเกณฑ์อายุ 60 ปีขึ้นไป

สุรัชย์ อยู่สาโก (2550) ได้สรุปไว้ว่า คำว่าผู้สูงอายุ เดิมมาจากคำว่าชรา ซึ่งไม่นิยม ใช้คำว่าชรา กันนักในกลุ่มนักวิชาการ เนื่องจากทำให้เกิดความรู้สึกในด้านลบ ดังนั้นในปี พ.ศ. 2512 ที่ประชุมคณะผู้อาวุโส โดยมี พล.ต.ต.หลวงอรรถสิทธิ สิทธิสุนทร เป็นประธาน ได้มีมติ กำหนดให้ใช้คำว่า “ผู้สูงอายุ” ขึ้นแทน ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2512 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นความหมายที่ ยกย่องให้เกียรติแก่ผู้ที่ชราภาพให้เป็นผู้ที่สูงทั้งวัยวุฒิและประสบการณ์

นภาพรณ หะวานนท์ และธีรวัลย์ วรรณโนทัย, นงลักษณ์ บุญไทย. (2552) ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถ โดยเฉพาะในด้านความแข็งแรงของร่างกายในการทำงานที่เคยทำการเคลื่อนไหว และการเปลี่ยนแปลงจากสถานะจากพ่อแม่ที่ดูแลลูกไปสู่การมีหลานและเหลน

ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (2552: 20) ให้ความหมาย ไว้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งชายและหญิง ซึ่งในการศึกษารวบรวม ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ ได้แบ่งผู้สูงอายุเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้สูงอายุตอนต้น และผู้สูงอายุตอนปลาย

Gorman, 2000 อ้างใน WHO n.a., (อ้างถึงใน สุขาดา ทวีสิทธิ์ และสววัย บุญยฆานนท์, 2553) เนื่องด้วยกระบวนการสูงอายุเป็นกระบวนการที่มีความเป็นพลวัตภายใต้เงื่อนไขเชิงโครงสร้างของแต่ละสังคม ซึ่งเป็นผู้ให้ความหมายหรือการตีความรับรู้เกี่ยวกับการสูงอายุ ทำให้อายุเริ่มต้นที่ใช้ในการนิยามผู้สูงอายุของบุคคลที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่สามารถอธิบายถึงหลักการ และเหตุผลที่ชัดเจนหรือเกณฑ์ข้อตกลงที่เป็นสากล โดยทั่วไปพิจารณาจากองค์ประกอบในด้าน ต่างๆ เช่น การสูงอายุตามวัย หรือตามปีปฏิทินที่ผ่านไป การเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาของสภาพ ร่างกาย และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต หรือการเปลี่ยนแปลงของสภาพ และบทบาททางสังคมของบุคคล ส่วนใหญ่เป็นการกำหนดโดยใช้อายุตามปีปฏิทิน

อุบลรัตน์ เฟิงสกลิต (2554) กล่าวว่า โดยทั่วไปผู้สูงอายุคือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ในชีวิตสะสมไว้มากมาย เป็นผู้ทำคุณประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคมมาแล้วอย่างมากมาย และเมื่อมีอายุมากขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจจะเสื่อมถอยอย่างชัดเจน

2.5.2 สภาพปัญหาของผู้สูงอายุ

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2553) ได้ศึกษาสภาพปัญหา ของผู้สูงอายุไทย โดยสามารถสรุปออกมาได้ 2 ด้าน ดังนี้

ปัญหาด้านร่างกาย คือ การเสื่อมถอยของสุขภาพ ได้แก่ โรคของผู้สูงอายุ อวัยวะภายในเสื่อมถอย เช่น โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคความดัน โรคเกาต์ โรคข้อเสื่อม โรคเอ็นเสื่อมและโรคอ่อนเพลีย เป็นต้น

ปัญหาด้านจิตใจ คือเกิดความรุนแรงมากกว่าทางด้านร่างกาย ได้แก่ ปัญหาที่มารุ้มเร้าจิตใจ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ปัญหาเยาวชนอนาคตของ ลูกหลาน ส่งผลให้มีความวิตกกังวล เครียด ซึ่งจะตามมาด้วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันอุดตัน เป็นต้น

อุบลรัตน์ เฟิงสกลิต (2554) ได้สรุปปัญหาของผู้สูงอายุไว้ทั้งหมด 4 ประเด็น ดังนี้

ปัญหาทางด้านร่างกาย ในวัยผู้สูงอายุทุกคน อวัยวะร่างกายทุกระบบจะมีการเสื่อมถอยลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จะมีการเคลื่อนไหวร่างกายไม่สะดวก สายตาใช้ได้ไม่ดี มีปัญหาทางด้านอวัยวะร่างกายทุกส่วน

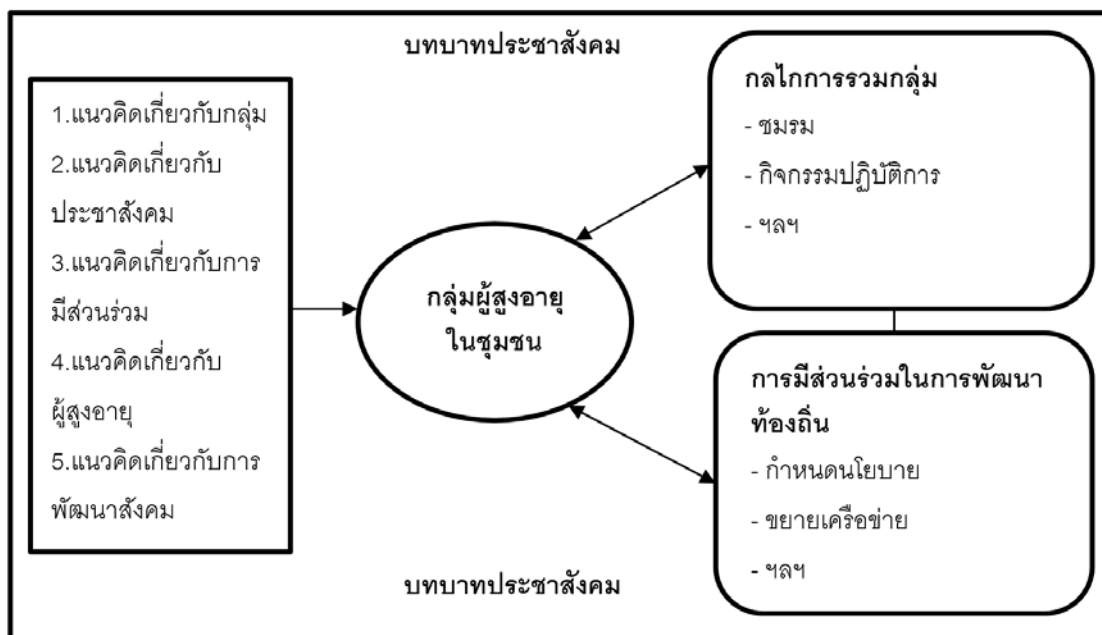
ปัญหาทางด้านครอบครัวและเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุต้องเผชิญปัญหาทางด้าน ครอบครัวมากมาย อาทิ การไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากลูกหลานและบุคคลใกล้ชิด การไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองต้องพึ่งพาลูกหลานหรือบุคคลอื่น การสูญเสียคู่ครอง ญาติมิตร และเพื่อน สนิท ลูกหลานแยกครอบครัวไปสร้างครอบครัวใหม่ มีความรู้สึกที่ตนเองไม่มีคุณค่า ไม่มีความสำคัญต่อครอบครัว เนื่องจากเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ภาระหน้าที่จึงเป็นของลูกหลาน บทบาทของ สังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป จากครอบครัวใหญ่ กลายเป็นครอบครัวเล็กอาจเป็นผลทำให้เกิด ความห่างเหิน และไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน

ปัญหาทางด้านสังคม ผู้สูงอายุมักต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขาดเพื่อน เนื่องจากการเลิกทำงานหรือการตายจากของบุคคลใกล้ชิด หรือ เกิดจากความเสื่อมถอยของร่างกาย ทำให้ไม่มีโอกาสติดต่อกับบุคคลอื่นได้ ไม่มีโอกาสพูดคุยกับ เพื่อนวัยเดียวกัน ทำให้เกิดความกังวลใจ การออกจากงาน ทำให้ไม่มีรายได้หรือรายได้ลดลง จึงส่งผลให้สภาพจิตใจขาดความเชื่อมั่น ขาดความภูมิใจในตนเอง ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือ จากบุคคลภายนอก กลุ่มสังคมใหญ่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตที่ดีกว่ากลุ่มขนาดเล็ก เนื่องจาก มีโอกาสติดต่อกับผู้อื่นได้มากกว่า ความสนใจสิ่งแวดลอมลดน้อยลง ผู้สูงอายุบางรายชอบใช้ชีวิต เรียบง่าย มีความรู้สึกที่ไม่มีที่จำเป็นที่จะต้องสนใจในสิ่งต่าง ๆ อีกต่อไป บางรายหันหน้าเข้าวัด ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ยอมรับต่อการเจ็บป่วยและความตาย ในขณะที่บางรายไม่สามารถ ปรับตัวได้ ทำให้มีจิตใจท้อเหี่ยว ท้อแท้ได้

ปัญหาทางด้านสุขภาพจิตใจ เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเอง จากสิ่งที่คุ้นเคยไปสู่สภาพการใหม่ อันประกอบด้วย การเสื่อมของเซลล์สมอง และไซส์นหลังจะส่งผลต่อสภาพทางร่างกาย และสติปัญญา สภาพทางอารมณ์ และพฤติกรรมการแสดงออก ได้แก่ จำเหตุการณ์ของใช้ของตนเองไม่ได้ เศร้าซึมอย่างไม่มีเหตุผล บางรายจะเร่ร่อนออกไปนอกบ้านกลับบ้านไม่ถูก ชอบสะสมสิ่งของที่ไม่มีค่า และนอนไม่หลับในเวลากลางคืน การสูญเสีย คู่ชีวิต ญาติมิตร เพื่อนสนิท จะทำให้เกิดความว้าเหว่ เศร้าซึม บางราย มีอาการวิงเวียนศีรษะ เบื่ออาหาร นอนไม่หลับ และมีพฤติกรรมแสดงออกทางด้ำนร่างกายด้วยการเจ็บป่วย เช่น ปวดหัว ปวดท้อง เพื่อเรียกร้องความสนใจจากลูกหลาน การเจ็บป่วยที่เกิดจากความพิการทางด้านร่างกายและ จิตใจ จะมีอาการของโรคได้แก่ โรคจิตชนิดย้ำคิดย้ำทำ โรคจิตชนิดเศร้ำซึม มักจะมีความหวาดกลัวร้องไห้โดยไม่มีสาเหตุ และโรคจิตชนิดคลั่ง การปรับตัวไม่ได้หรือปรับตัวยาก เกิดจากความเคยชิน ไม่สามารถปรับตัวต่อสิ่งที่เปลี่ยนแปลง เนื่องจากความกลัว ได้แก่ ความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ลดลง และความสามารถในทางเชาว์ปัญญา เนื่องจากความเสื่อมถอยของสมอง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบรวมกลุ่มด้ำนประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีจังหวัดยะลา และเพื่อศึกษาบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือสำคัญที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็นสองระดับ คือข้อมูลระดับปฐมภูมิ (primary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลด้วยตนเองผู้วิจัยเองโดยตรง ได้แก่ การวิจัยภาคสนามทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากการบอกเล่าของผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และข้อมูลระดับทุติยภูมิ (secondary data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมได้จากเอกสารหรือข้อความที่มีผู้รวบรวมเอาไว้แล้ว ได้แก่ การศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความ วารสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ หนังสือพิมพ์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ บันทึกการประชุม ของชุมชน เอกสารทางราชการ รวมถึงรายงานและบันทึกการประชุมต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งเป็น secondary survey ได้แก่

- 1) หนังสือ ตำราที่เกี่ยวข้องกับประชาสังคม การจัดการเครือข่ายชุมชน การจัดการชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาธิปไตยชุมชน ข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมถึงบทความทางวิชาการอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง
- 2) ข้อมูลเชิงสถิติที่รวบรวมโดยกลุ่มองค์กรของชาวบ้าน อาทิศูนย์ประสานงานชุมชนเทศบาล และเอกสารที่รวบรวมโดยภาครัฐ อาทิ สภาพพัฒนาการเมืองหรือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น
- 3) ผลงานวิจัยจากส่วนราชการและส่วนบุคคล เช่น วิทยานิพนธ์ เป็นต้น

2. ข้อมูลระดับปฐมภูมิ (primary data)

- 1) จากข้อมูลผู้สูงอายุในพื้นที่ ข้อมูลการรับรู้และความคิดเห็นส่วนบุคคล ทั้งที่มีตำแหน่งทางราชการอย่างเป็นทางการและชาวบ้านที่เป็นแกนนำกลุ่มภายในชุมชน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกเป็นรายบุคคล
- 2) จากการสนทนากลุ่มย่อย (focus group) โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจง เช่น กลุ่มแกนนำผู้สูงอายุในชุมชน ประธานกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน รวมถึงสมาชิกสมาชิกกลุ่มที่มีปฏิบัติการภายในชุมชน

3. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของ สุกงศ์ จันทวานิช (2540) ใน 6 วิธี คือ

- 1) การจำแนกประเภทข้อมูล (typological analysis)
- 2) การเปรียบเทียบข้อมูล (comparison)
- 3) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (analytic induction)

- 4) การตีความข้อมูล (interpretation)
- 5) การอธิบายสาเหตุและการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูล (cause description)
- 6) การเชื่อมโยงข้อมูลโดยจินตนาการเชิงสังคมวิทยา (sociological imagination)

4. การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากสนามวิจัย ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดยใช้วิธีการ การตรวจสอบสามเส้า (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2551, หน้า 129)

1) ด้านรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ การวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม การประชุมเครือข่าย และการสัมภาษณ์เชิงลึก

2) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านผู้วิจัย (investigator triangulation) คือ ตรวจสอบว่า ผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลแตกต่างกันอย่างไร โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกต แทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตโดยตลอด ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ควรเปลี่ยนให้มีผู้วิจัยหลายคน

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล(Methodological triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอถึงกลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี (ตลาดเก่า) อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งผลจากการศึกษาเป็นการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประเด็นหลักคือ

1. เพื่อศึกษากลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา
2. เพื่อศึกษาบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา

4.1 การตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการอธิบายถึงกลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี (ตลาดเก่า) อำเภอเมือง จังหวัดยะลา สามารถแสดงให้เห็นได้ดังนี้

4.1.1 บริบทชุมชน

ชุมชนสามัคคีเป็นชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในตลาดเก่า อำเภอเมือง จังหวัดยะลา หากกล่าวถึงตลาดเก่า ก็กล่าวได้ว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ที่สุดชุมชนหนึ่งของยะลาและมีผู้คนอาศัยอยู่อย่างมากมาย อีกทั้งเป็นแหล่งรวมเรื่องราวมากมายทั้งด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ทรัพยากรมนุษย์ ฐานการเมืองท้องถิ่น รวมถึงเป็นหัวใจสำคัญด้านเศรษฐกิจในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดยะลา ทั้งนี้ชุมชนสามัคคีก็เป็นชุมชนหนึ่งที่เป็นส่วนย่อยของอาณาบริเวณที่คนยะลาเรียกกันว่า “ตลาดเก่า” ซึ่งชุมชนสามัคคีตั้งอยู่ ถนนสิโรตสอย 2 โดยชุมชนสามัคคี มีประชากรรวมราว 219 ครัวเรือน มีประชากรประมาณ 690 คน แยกเป็นชาย 315 คนหญิง 375 คน (ข้อมูลจากแผนชุมชนสามัคคี, เทศบาลนครยะลา, 2562) ประชากรของชุมชนสามัคคีมีทั้งไทยพุทธ อิสลาม จีน ซึ่งอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มตามลักษณะของชาติพันธุ์ หากแต่อยู่ในขอบเขตของชุมชนสามัคคีตามการแบ่งเขตพื้นที่ของเทศบาลนครยะลา บริบทการอยู่ร่วมกันดังกล่าวนี้สามารถกล่าวได้ว่าการอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์นี้มีกันมาอย่างช้านานแล้ว หากแต่การอยู่ด้วยกันในเขตพื้นที่นี้ก็ยังมีลักษณะของต่างคนต่างอยู่ ไม่ได้ มีการบาดหมางหรือทะเลาะเบาะแว้งใด ๆ ต่อกัน มีการติดต่อสื่อสารกันบ้างเป็นครั้งคราว จากรุ่นสู่รุ่นซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตตามวิถีชุมชนคนเมืองของแต่ละบุคคล

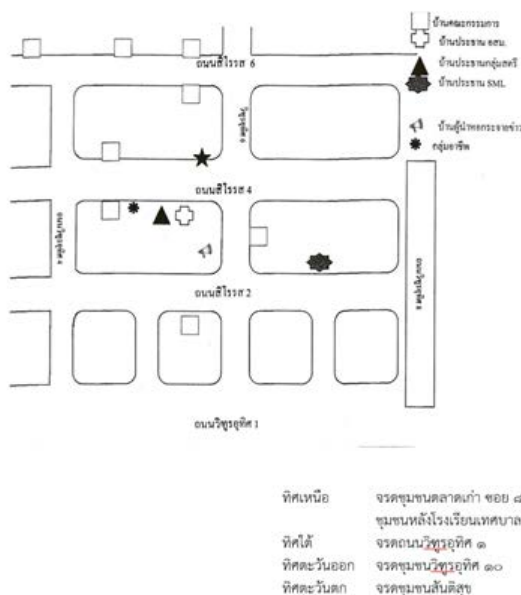
ดังคำกล่าว

“ชุมชนที่มีทั้งพุทธ อิสลาม และจีน แต่จีนน้อยที่สุด อยู่กันมานานแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะ เป็นอิสลาม อิสลามส่วนใหญ่ก็จะรับจ้าง ค้าขาย ขายขนม พุทธจะรับราชการ จีนจะขายของพวก ของใช้ เป็นมาอย่างนี้ตั้งนานแล้ว แต่ก็ไม่ค่อยได้คุยกันไม่สูงลิงกันเท่าไรเพราะพุทธก็จะอยู่ส่วน พุทธในละแวกเดียวกัน จีนก็จะอยู่เป็นกลุ่มจีน ส่วนอิสลามก็จะเป็นส่วนมากของพื้นที่อยู่แล้ว ลอง ดูได้บ้านเรือนบางหลังก็เก่า ๆ บางหลังไม่มีคนอยู่แล้ว แต่ยังสวยทำให้นึกถึงบรรยากาศเก่า ๆ ได้ เหมือนกัน” อัมพัน รัตนานิกกาญจน์ (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ถึงบริบทชุมชนและวิถีชีวิตของคนที่มีการอาศัยอยู่ร่วมกันในหลาย มิติ เช่น มิติด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม ด้านสังคม และเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งกล่าวได้ว่าชุมชนสามัคคีนั้น ประกอบด้วยผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม หลากหลายช่วงอายุ ทั้งนี้ความต่างทางวัฒนธรรมก็อาจมีผลต่อ

การสร้างสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันจึงทำให้คนต้องแยกห่างจากกัน จากคำกล่าวข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นได้ถึงคุณค่าของวัฒนธรรม

จวบจนปัจจุบันชุมชนสามัคคีมีความสามัคคีกันมากขึ้นกว่าในอดีต โดยชุมชนมีการเคลื่อนไหวทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสาธารณะมากมาย ภายใต้การนำของกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจัดตั้งกันเป็นชมรมโดยใช้ชื่อว่า “ชมรมผู้สูงอายุ” โดยมีสมาชิกราว 120 คน และมีการจดทะเบียนจัดตั้งต่อเทศบาลอย่างเป็นทางการ

ภาพที่ 4.1 แผนที่ชุมชนสามัคคี

ที่มา : แผนชุมชนสามัคคี

จากบริบทชุมชนแสดงให้เห็นได้ถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี กล่าวคือ ประชากรผู้อยู่อาศัยและสถานที่ตั้งของชุมชนสามัคคีนั้นมีขอบเขตไม่กว้างขวางนัก ซึ่งด้วยคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวยต่อการติดต่อสื่อสารไปมาหาสู่กัน อีกทั้งสามารถเดินเท้าไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวก เพราะบริบทของชุมชนนั้นเป็นเขตชุมชนเมือง ประชาชนที่อยู่อาศัยพบเจอกันอยู่บ้างเป็นครั้งคราว ทั้งนี้มีประชาชนบางส่วนก็ได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในการใช้ชีวิตยามเช้าจากวัฒนธรรมการกินคือ ร้านน้ำชายามเช้า อีกทั้งด้านประวัติศาสตร์ชุมชนก็มีปัจจัยเอื้ออำนวยให้เห็นได้ว่าชุมชนสามัคคีที่ตั้งอยู่นี้ประชาชนมีการอยู่อาศัยร่วมกันมาหลายชั่วอายุคนสืบต่อกันมาและมีปรากฏการณ์ของการอยู่ร่วมกันหลายวัฒนธรรม ในจุดนี้ส่วนหนึ่งก็ได้รับทราบวัฒนธรรมความแตกต่างของศาสนาและยอมรับซึ่งกันเป็นทุนเดิมโดยมีหลักปฏิบัติที่ไม่มีการก้าวก่ายกัน

4.1.2 ผู้นำ

ผู้นำนับเป็นความสำคัญลำดับต้นที่จะทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ที่เสียสละมีจิตอาสาเพื่อส่วนรวม หากแต่การจะหาผู้นำในชุมชนที่มีความเสียสละเพื่อสาธารณะส่วนรวมมิใช่เรื่องง่าย สำหรับบางชุมชนไม่สามารถหาผู้นำที่มีจิตอาสาเพื่อสาธารณะได้ ชุมชนสามัคคีเป็นชุมชนหนึ่งที่มีจำนวนประชากรมากพอสมควร และประกอบด้วยกลุ่มคนหลายช่วงอายุหากแต่จะหาผู้นำเพื่อมาพัฒนาสาธารณะหรือสร้างชุมชนให้เข้มแข็งนั้นกลับหาได้ยากในสังคมปัจจุบัน แต่ทั้งนี้นับเป็นความโชคดีของชุมชนสามัคคีที่มีผู้นำที่มีจิตอาสาเป็นนักพัฒนาเพื่อสังคมชุมชน กล่าวได้ว่ากลไกประการแรกที่น่าไปสู่กลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของชุมชนสามัคคีอันนำไปสู่การพัฒนา คือ “ผู้นำ”

ผู้นำการพัฒนาด้านประชาสังคมของชุมชนสามัคคีมีจุดริเริ่มจากกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้วผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีประสบการณ์สูงสุดและมีศักยภาพที่สามารถก้าวมาเป็นผู้นำหรือเป็นศูนย์รวมใจของคนในชุมชนได้ โดยกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีนั้นมีจุดเริ่มต้นของการรวมตัวเป็นกลุ่มจากบุคคลคนเพียงคนเดียวเป็นผู้นำคือ นางอำพัน รัตนานิกรกาญจน์ หรือ “ครูอำพัน” ซึ่งครูมีความคิดว่าอยากให้คนในชุมชนมีความรักสามัคคีกัน และอยากพัฒนาคน อยากพัฒนาชุมชนให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ด้วยแนวคิดดังกล่าว ครูจึงเริ่มจากตัวครูเองโดยไม่ได้คิดหวังผลประโยชน์ใด ๆ จากใคร หากแต่ในมุมมองกลับกัน ครูต้องทุ่มเทแรงกายและกำลังทรัพย์ส่วนตัวในการดำเนินการหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตัวเอง

บทบาทการเป็นผู้นำของครูอำพันเกิดจากความเสียสละ จริจใจและมีน้ำใจ จนเกิดเป็นการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนอย่างเต็มใจ ความมีน้ำใจ เสียสละ เอาจริงเอาจังของครูนั้นเริ่มจากการที่ครูได้เดินไปเยี่ยมพบปะพูดคุยกับทุก ๆ บ้านในชุมชน โดยเริ่มจากการพูดคุยคนในวัยเดียวกันก่อน (ผู้สูงอายุ) กล่าวคือ เข้าไปถามถึงสารทุกข์สุกดิบ ความเป็นอยู่ ความต้องการ ซึ่งตรงจุดนี้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ รู้จักมักคุ้นและรับทราบถึงปัญหา รวมถึงแนวคิดในการแก้ปัญหา

ครูอำพันกล่าวว่า

“ที่จริงครูเป็นคนสุราษฎร์ แต่มารับราชการและมีครอบครัวที่นี้อยู่ที่นี้สี่สิบกว่าปีแล้ว ส่วนใหญ่คนแถวนี้ก็รู้จักเคยเห็นหน้ากัน เรามาอยู่ที่นี่เรารู้ว่าคนที่นี้อยู่กันยังไง แต่ก่อนการรวมกลุ่มเป็นไปด้วยความยากลำบาก ส่วนตัวก็คิดว่าจะทำยังไงให้คนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข หลังเกษียณก็ออกเดินไปเยี่ยมถามสารทุกข์สุกดิบ เป็นยังไง ต้องการอะไร ก็พบว่าความต่างของศาสนาทำให้คนไม่ค่อยมาร่วมมือกัน จึงคิดว่าต้องใช้กิจกรรมเป็นตัวเชื่อมคน 3 วัฒนธรรมให้ได้” (อำพัน รัตนานิกรกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นได้ถึงปัญหาในการรวมตัวของประชาชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและความพยายามของผู้นำที่มีความต้องการอยากให้คนในชุมชนมีความสุข และเห็นถึงวิสัยทัศน์ของผู้นำในการพัฒนาชุมชนเพื่อสาธารณะ ซึ่งแนวคิดของผู้นำคือ การสร้างกิจกรรมเพื่อสร้างสังคมชุมชนให้มีความเข้มแข็งรักใคร่กัน โดยให้คนในชุมชนมารวมตัวกันเป็นกลุ่มอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน (ประเด็นนี้จะขอล่าต่อในหัวข้อถัดไป)

ที่กล่าวผ่านมาพอแสดงให้เห็นได้ถึงลักษณะและบทบาทของผู้นำในชุมชนสามัคคี ซึ่งการก่อเกิดกลุ่มของชุมชนสามัคคีมีปัจจัยสำคัญจาก “ผู้นำ” โดยการริเริ่มก่อเกิดกลุ่มนั้น เริ่มต้นจากผู้สูงอายุที่มีวิสัยทัศน์ จิตอาสา และความตั้งใจ ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคนในชุมชน ซึ่งบุคคลที่เป็นผู้นำดังกล่าวนี้มีความพยายามสร้างกลุ่มโดยการรวบรวมสมาชิกในชุมชนเพื่อการพัฒนาสาธารณะอย่างจริงจังอีกทั้งยังมีความพยายามใช้ความรู้เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งด้วยเป็นเหตุผลดังกล่าวนี้ ก่อให้เกิดการยอมรับในตัวบุคคล ซึ่งเป็นการยอมรับจากสมาชิกให้บุคคลดังกล่าวเป็น “ผู้นำ” ซึ่งเป็นความสำคัญในการขับเคลื่อนกลุ่มให้เกิดการปฏิบัติการเพื่อสาธารณะได้

ดังกล่าว

“กลุ่มเกิดขึ้นจากอาจารย์อำพัน อาจารย์อำพันเริ่มก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุนี้นี่ขึ้นมา เพราะว่าสงสารผู้สูงอายุ เพราะบางท่านคิดว่าตัวเองไม่มีค่า ไม่มีประโยชน์ ทำอะไรไม่เป็น จึงจัดกลุ่มนี้ขึ้นมา เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ และอาจารย์อำพันก็เป็นประธานกลุ่มด้วย” (พาอียะ ยะยา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 25 กันยายน 2562)

“กลุ่มเรากำเนิดขึ้นจากอาจารย์อำพันค่ะ อาจารย์อำพันเริ่มก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุนี้ก็เริ่มต้นรวมกลุ่มกันขึ้นมาเพราะว่าสงสารคนสูงอายุที่บางคนลูกหลานว่าไม่มีค่า คิดว่าท่านทำอะไรไม่ได้แล้ว” (ชิตี อามีเนาะห์ หนีตือราแม, การสนทนากลุ่ม 27 กันยายน 2562)

“อาจารย์อำพันเริ่มก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุนี้ขึ้นมา เพราะว่าสงสารผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุบางท่านคิดว่าตัวเองไม่มีค่า ไม่มีประโยชน์ ทำอะไรไม่เป็น ทำอะไรไม่ได้แล้ว แต่อาจารย์พยายามรวบรวมพวกเรามาคุยกัน จึงจัดกลุ่มนี้กลุ่มนี้ขึ้นมา เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ” (จรรยา จันทร์เทพ, การสนทนากลุ่ม 27 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นได้ถึงความสำคัญและการยอมรับในตัวผู้นำอย่างสูงสุด กล่าวได้ว่ากระบวนการก่อเกิดกลุ่มในการขับเคลื่อนสาธารณะของชุมชนสามัคคีนั้นมี “ผู้นำ” เป็นแรงผลักดันซึ่งเป็นกลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่าตัวผู้นำยังเป็นศูนย์รวมใจของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

ด้วยบริบทของผู้นำที่กล่าวผ่านมาแสดงให้เห็นได้ถึงบทบาทของผู้นำกลุ่มที่มีลักษณะโดดเด่นในเรื่องความตั้งใจ ความเสียสละจนทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับ ซึ่งกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของผู้นำเช่นนี้เป็นเงื่อนไขและกลไกที่สำคัญของการรวมกลุ่มสมาชิกผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี อีกทั้งด้วยคุณลักษณะของผู้นำที่มีปัญญา มีความกล้าหาญ กล้าได้กล้าเสีย เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้การสร้างกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีประสบความสำเร็จและปฏิบัติกิจกรรมภาคประชาสังคมเพื่อสาธารณะส่วนรวมได้

4.1.3 การสร้างกิจกรรมปฏิบัติการ

จากหัวข้อที่กล่าวผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความปัจจัยสำคัญด้านผู้นำที่มีความพร้อมในหลายด้าน เช่น ด้านความเสียสละ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความจริงใจ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการสร้างกิจกรรมปฏิบัติการนับเป็นกลไกสำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งที่จะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนกลุ่มพัฒนาไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งกิจกรรมปฏิบัติการในที่นี้มีหลายลักษณะตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ ในส่วนของชุมชนสามัคคีได้สร้างกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม อันก่อให้เกิดกลุ่มเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอันนำไปสู่การสร้างกลุ่มเครือข่าย เพื่อพัฒนาชุมชนในภาคสาธารณะ ซึ่งจุดเริ่มต้นของกิจกรรมผู้นำหรือครูมีวิสัยทัศน์เริ่มจากฐานรากของชุมชนคือ การนำวัฒนธรรมมาเป็นตัวประสานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1) กิจกรรมประกวดแข่งขันทำตุปะ

กิจกรรมแรกเริ่มคือการหลอมรวมวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรมคือ พุทธ อิสลาม จีน ให้ผสมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว โดยต้องกระทำผ่านความรักความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจกัน ซึ่งกิจกรรมแรกที่ได้ทำคือการจัดกิจกรรมแข่งขันทำตุปะ¹ 3 วัฒนธรรม อันมีวัตถุประสงค์เพื่อการหลอมรวมวัฒนธรรมซึ่งเป็นความต่างของคนในชุมชน กล่าวคือ กิจกรรมจัดประกวดแข่งขันการทำตุปะก็เป็นการเชิญชวนคนในชุมชนที่มีวัฒนธรรมต่างกัน นับถือศาสนาต่างกันเข้ามาร่วมแข่งขันเพื่อวัตถุประสงค์สร้างความสัมพันธ์ต่อกัน

¹ ตุปะ คือ ขนมต้ม ทำจากข้าวเหนียวห่อด้วยใบโพธิ์ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ชาวสุลิมมักใช้เลี้ยงรับแขกในวันรายอ ส่วนชาวพุทธมักใช้ทำบุญในวันประเพณีสารทเดือนสิบ

ภาพที่ 4.2 ขนมตุปะ หรือ ขนมต้ม

การแข่งขันการทำตุปะครั้งนี้มีการกำหนดกติกาหรือเกณฑ์ในการตัดสินเรื่องรสชาติเป็นหลัก โดยให้คนในชุมชนเป็นกรรมการตัดสิน โดยแบ่งเป็น 3 ทีม ซึ่งเป็นฐานวัฒนธรรมหลักของชุมชนคือ ทีมพุทธ ทีมมุสลิม และทีมจีน ซึ่งการแบ่งทีมดังกล่าวเป็นการแบ่งตามวัฒนธรรม โดยในกิจกรรมให้มีขบวนแห่มาจากบ้านตัวเองด้วยเพื่อให้คนออกมาเยอะ ๆ และสร้างความคึกครื้นสนุกสนาน อีกทั้งยังแสดงถึงวัฒนธรรมของแต่ละบ้านอีกด้วย

ครูอำพันกล่าวว่า

“เราก็บอกว่าให้เขาตั้งขบวนแห่มาจากบ้านด้วย คนจะได้ออกกันมาเยอะ ๆ ได้สนุกกันด้วย ที่จริงเราก็ลงทุนให้เขาหมดทุกอย่าง แค่ให้เขามาร่วมกัน มารู้อีกกัน” (อำพัน รัตนานิกกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

กิจกรรมเป็นไปอย่างสนุกสนานมีคนมาร่วมพอสมควร ซึ่งผลการแข่งขันปรากฏว่าทีมพุทธเป็นฝ่ายชนะ ทีมมุสลิมเป็นอันดับสอง และทีมจีนเป็นอันดับสาม หากแต่ความเป็นจริงผลการแข่งขันมีนัยความสำคัญในการหลอมรวมคนในชุมชน กล่าวคือ ผลการแข่งขันที่ฝ่ายพุทธได้อันดับ 1 นั้นเป็นการสร้างความไว้วางใจและยอมรับน้ำใจซึ่งกัน ซึ่งผลดังกล่าวถือเป็นการได้ละลายฐานคิดและพฤติกรรมความต่างของคนในชุมชนที่นับถือศาสนาที่ต่างกัน

ดังคำกล่าว

“อันที่จริงต้องยอมรับว่าของทีมุสลิม อร่อยที่สุด แต่เรายอมให้ทีมพุทธชนะ ครูไปบอกกรรมการว่าต้องให้ทีมพุทธชนะ เพราะเราอยากสร้างสัมพันธ์ต่อกัน ถ้าทีมุสลิมชนะคงยากที่จะสร้างสัมพันธ์กันต่อไป เพราะมุสลิมพวกเรามีเยอะอาจจะหาว่าลำเอียงได้ แต่ผลที่ได้มันคุ้มค่าเกินคุ้มค่า เราได้อะไรมากมายจากกิจกรรมนี้ มันเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี เราเห็นความร่วมมือของกลุ่มแต่ละกลุ่ม เราได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างวัฒนธรรม และที่สำคัญแต่ละทีมถ่ายทอดอะไรออกมามากมาย แต่ถ้าเกี่ยวกับตุปะจะเห็นเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมเลย เพราะแต่ละทีมจะมีวิธีการห่อไม่เหมือนกัน กลับกลายเป็นว่าเราได้เรียนรู้ถึง ตุปะ 3 วัฒนธรรมกันเลย” (อำพัน รัตนานิกกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นถึงความต้องการสร้างความสามัคคีและความต้องการหลอมรวมวัฒนธรรมในชุมชนโดยใช้กิจกรรมเป็นนัยหรือกลไกในการขับเคลื่อนวัตถุประสงค์ดังกล่าว การยอมให้ทีมพุทธชนะเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความจริงใจของกลุ่มมุสลิมที่ต้องการหลอมรวมวัฒนธรรมและสร้างความไว้วางใจซึ่งกันทีมพุทธก็แสดงให้เห็นถึงความพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจกันเพื่อสร้างพลังให้กับชุมชน ซึ่งจุดตรงนี้แสดงให้เห็นได้จากการเข้าร่วมในกิจกรรมและตัวแทนทีมพุทธเองก็เข้าร่วมในกิจกรรมหลายคน

อย่างไรก็ตามในกิจกรรมแรกนี้ชาวบ้านให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี แม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่จัดกันเป็นครั้งแรกก็มิใช่ผู้เข้าร่วมราว 50 กว่าคน ซึ่งผลจากการจัดกิจกรรมครั้งนี้สามารถสร้างฐานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและเกิดคุณูปการอื่น ๆ ที่สามารถต่อยอดการพัฒนาให้กับสาธารณะได้อีกหลายประการในวงกว้าง ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

2) กิจกรรมเยี่ยมผู้ป่วยในชุมชน

กิจกรรมต่อมาซึ่งเป็นผลจากการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจากกิจกรรมแรกสู่กิจกรรมที่สองซึ่งเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและส่งผลต่อเพื่อสาธารณะคือ การรวมกลุ่มกันเยี่ยมผู้ป่วยสูงอายุในชุมชน โดยการรวมตัวกันนี้มีครูอำพันและกลุ่มผู้สูงอายุเป็นแกนนำ กล่าวได้ว่าการรวมตัวกันครั้งนี้เกิดจากความสมัครใจของประชาชนและผู้สูงอายุเองที่จะเข้าร่วมกันทำประโยชน์เพื่อเพื่อน

สมาชิกในชุมชนโดยกิจกรรมนี้เป็นการตระเวนออกไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุในชุมชน เป็นการเยี่ยมเยียนสร้างกำลังใจ และให้กำลังใจผู้ป่วย โดยเป็นการพูดคุยในลักษณะของการให้เห็นถึงคุณค่าของตนเองให้ลุกขึ้นสู้ อีกทั้งยังส่งเสริมกำลังใจด้วยการชักชวนเข้าร่วมกลุ่มเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสาธารณะต่อไป ทั้งนี้กล่าวได้ว่าการเยี่ยมเยียนสมาชิกในลักษณะนี้เสมือนสิ่งที่ครูอำพันได้ทำในระยะแรกหากแต่มีจุดต่างกันก็คือ ในการรวมตัวกันเป็นกลุ่มนี้มีสิ่งเพิ่มเติมคือ มีการรวบรวมสิ่งของเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามที่แต่ละคนมี มาเป็นของเยี่ยมเยียนสมาชิกในชุมชน ซึ่งในจุดตรงนี้สามารถแสดงให้เห็นได้ถึงพลังแห่งความร่วมมือของกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน

ครูอำพันกล่าวว่า

“พวกเรารวมตัวกันไปเยี่ยมคนแก่ ผู้ป่วย บางคนก็ป่วยติดเตียง ไปพูดคุยให้กำลังใจกัน เพื่อนสมาชิกที่ไปกันเราก็เอาของเล็ก ๆ น้อย ๆ ใส่รถพ่วงข้างไปกัน บางคนเอาข้าวสารมา เอาน้ำมันมา เอาน้ำปลา ใครมีอะไรก็เอามา ขนขึ้นรถพ่วงข้างแล้วไปด้วยกัน ส่วนคนที่เราไปเยี่ยมก็ดีใจ มีกำลังใจดีขึ้น” อำพัน รัตนานิกกรกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นถึงพลังความร่วมมือ และการแสดงน้ำใจของคนในชุมชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวนี้ในปัจจุบันก็ยังมีernerดำเนินการกันอยู่เป็นระยะ และมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น มีผู้เสียสละเพิ่มมากขึ้น และที่สำคัญก็คือ ในการออกเยี่ยมเยียนในปัจจุบันเป็นการสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นเองจากกลุ่มสมาชิก เช่น กระจเขยาดมจากกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

3) กิจกรรมตลาดนัด 200 ปี

กิจกรรมตลาดนัด 200 ปี เป็นกิจกรรมหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ ความร่วมมือของกลุ่มผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญคือ กิจกรรม ตลาด 200 ปี ชุมชนสามัคคี กิจกรรมดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งยังแสดงถึงความร่วมมือ ความสามัคคีของช่วงชั้นอายุของคนในชุมชน กล่าวคือ คำว่า “ตลาด 200 ปี” มีการแฝงนัยที่น่าชื่น โดยตลาดนี้ไม่ได้ก่อตั้งมาเป็นเวลา 200 ปีแต่อย่างใด หากแต่ ผู้ชาย หรือ พ่อค้า – แม่ค้า มีอายุรวมกันแล้วมากกว่า 200 ปี ซึ่งจากกิจกรรมนี้สะท้อนถึงคุณค่าความสามารถของผู้สูงอายุ ด้วยความเป็นผู้สูงอายุที่สะสมประสบการณ์มาอย่างยาวนานถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา ความสามารถผ่านทางอาหาร ซึ่งตรงจุดนี้กล่าวได้ว่าเป็นการสร้างคุณูปการให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

กิจกรรมตลาด 200 ปีนี้ ในเบื้องต้นมีฐานคิดจากการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ชุมชน โดยการให้ผู้สูงอายุมาทำขนมขาย โดยขนมที่จะเป็นขนมพื้นบ้านแปลก ๆ ที่ปัจจุบันแทบจะไม่มีใครทำขายแล้ว หากแต่เป็นการลองให้มาทำและนำมาทำขายในกิจกรรมนี้ ทั้งนี้ขนมต่าง ๆ ที่เป็นองค์ความรู้ของคนในชุมชนมีมากมายกว่า 100 ชนิด หากแต่ชาวบ้านไม่กล้าที่จะทำมาขายเพราะมีความรู้สึกไม่มั่นใจว่าจะขายร่วมสมัยได้และทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมตลาดนัด 200 ปีนั้นนอกจากจะได้รับรู้ถึงรสชาติอาหารแล้วยังเป็นการสะท้อนวัฒนธรรมอีกหลาย ๆ ด้านอีกด้วย อาทิเช่น วัฒนธรรมด้านภาษา ซึ่งชื่อขนมทุกชนิดจะมีชื่อเรียกเป็นภาษามลายูถิ่นด้วย อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากในอีกระดับหนึ่ง คือจากการจัดงานในครั้งนี้ทำให้ประชาชนหรือผู้สูงอายุที่ไม่มีความมั่นใจว่าขนมโบราณจะขายร่วมสมัยได้ทดลองทำเพื่อจำหน่ายและกลับมาฟื้นฟูขนมโบราณหลายชนิด และจากการทดลองจำหน่ายปรากฏว่าชาวบ้านหลายคนเกิดความมั่นใจและกลับไปผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้เสริมและรายได้หลักจนถึงปัจจุบัน

ดังกล่าว

“คำว่าตลาด 200 ปี เป็นการสื่อถึงคนขายคือผู้สูงอายุมีอายุรวม ๆ กันแล้ว 200 กว่าปี ซึ่งเราจัดขึ้นเพื่อต้องการทดลองขายอาหารและขนมพื้นบ้าน รวมถึงจะสร้างกิจกรรมให้ชุมชนให้เกิดความสามัคคีอย่างต่อเนื่องด้วย ปรากฏว่ามีคนสนใจมาเที่ยว มาซื้อ กันพอสมควร แต่ที่สำคัญกลุ่มผู้สูงอายุมีความมั่นใจมากขึ้นว่าขายได้ และหลังจากนั้นชาวบ้านก็ทำขนมขายบริเวณตลาดเก่า โดยฝากแม่ค้าขายบ้าง ขายเองบ้าง ซึ่งก็สามารถเพิ่มฐานเศรษฐกิจชุมชนได้อีกทางหนึ่ง” (อำพัน รัตนานิกร กายจัน, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นได้ถึงผลสำเร็จของการจัดกิจกรรมตลาดนัด 200 ปี โดยผลที่เกิดขึ้นนั้นเป็นประโยชน์ต่อชุมชนสาธารณะในหลายมิติ เช่น มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม มิติด้านวัฒนธรรม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เห็นถึงคุณค่าทางสังคมของการอยู่ร่วมกัน อีกทั้งเห็นถึงภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าผู้สูงอายุไม่ด้อยค่าและยังสามารถหลอมรวมกันเป็นกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนสาธารณะได้

ภาพที่ 4.3 เหตุการณ์จำลองตลาดนัด 200 ปี

4) กิจกรรมฝึกทักษะอาชีพ

จากกิจกรรมแรกเริ่มจวบจนถึงปัจจุบันได้ก่อเกิดกิจกรรมของผู้สูงอายุเพื่อสังคมชุมชนอีกมากมาย หลายกิจกรรม โดยการรวมกลุ่มทำกิจกรรมนั้นเป็นไปอย่างต่อเนื่องในลักษณะของความร่วมมือด้วยจิตอาสาและดำเนินการสืบต่อมาจวบจนปัจจุบันรวมราว 10 ปี คุณูปการจากกิจกรรมส่งผลต่อชุมชนในหลายทิศทางและความสำคัญอันหนึ่งคือ การพัฒนาทักษะอาชีพ ซึ่งเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ที่กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และในปัจจุบันก็ได้มีบุคคลในชุมชนที่อายุไม่ถึง 60 ปีที่สนใจมาเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมด้วย ทั้งนี้ในกิจกรรมกลุ่มนี้ผู้สูงอายุได้แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะการคิด โดยมีการพิจารณาแสดงความคิดเห็นร่วมกันถึงผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตเพื่อเสริมรายได้ โดยเน้นพิจารณาจากต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสำคัญ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีโดยการหลอมรวมกันของเพื่อนต่างศาสนา ซึ่งสิ่งนี้เป็นคุณค่าทางสังคมที่สำคัญ

ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการคิดและเรียนรู้ร่วมกันก็มีอยู่หลายผลิตภัณฑ์ด้วยกัน เช่น ยาตมสมุนไพร ผาซีสายรุ้ง กระเป๋าผ้าปาเต๊ะลดโลกร้อน พรหมเช็ดเท้า เป็นต้น ซึ่งในการดำเนินการในทุกกิจกรรมก็ยังมีครูอำพันเป็นแกนนำที่เข้มแข็งอยู่เช่นเดิม

ดั่งคำกล่าว

“กำเนิดขึ้นจากอาจารย์อำพันอะคะ อาจารย์อำพันเริ่มก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุนี้ขึ้นมา เพราะว่าสงสารคนสูงอายุที่ว่าบางคนบางท่านไม่มีค่าลูกหลาน คิดว่าท่านไม่มีค่า เอามารวมกลุ่มกัน นี่คือฝีมือของผู้สูงอายุทั้งนั้นเลย ให้เค้ารู้ว่าเค้ามีอะไรเค้ามีค่าอยู่คะ อย่าให้เขาทำอถอย อย่าให้เขาคิดว่าในชีวิตไม่มีอะไรแล้วไม่มีประโยชน์แล้วแต่พอมารวมกลุ่มตรงนี้ทำให้เขามีเพื่อนเพิ่มขึ้น เขามาได้นั่งพูดคุยจัดกิจกรรม จะเอาอะไรเขาสามารถแลกเปลี่ยนเพราะว่าตรงนี้เราอยู่กันแบบพหุวัฒนธรรมคือทั้งคนไทยพุทธ อิสลาม คนจีน เรารวมกลุ่มกันเราสามารถมาพูดคุยได้หมดเลย ณ ตรงนี้ เวลาเรามีอะไรอะคะ” (ซีตีอามีเนาะห์ พะยิดือราแม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

ก่อนรวมกลุ่มมีแนวคิดอยากจะทำให้ผู้สูงอายุทุกคนที่คิดว่าตัวเองไม่มีค่า เอามารวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน อย่างเช่น ทำยาตม พรหมเช็ดเท้า เป็นต้น จะทำให้ทุกคนได้ดูว่าเค้าก็มีความมีคุณค่า มีความสามารถอยู่ อย่าทำให้เค้าทำอถอย พอมารวมกลุ่มตรงนี้ก็ทำให้เค้ามีเพื่อนเพิ่มขึ้น ได้มานั่งพูดคุย เวลาจัดกิจกรรม เค้าสามารถแลกเปลี่ยน เพราะชุมชนนี้อยู่แบบพหุวัฒนธรรม ทั้งคนไทย อิสลาม และจีน ซึ่งสามารถพูดคุยกันได้หมดเลย (จริยา จันท์เทพ, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

อาจารย์อำพันเริ่มก่อตั้งกลุ่มผู้สูงอายุนี้ขึ้นมา เพราะว่าสงสารผู้สูงอายุ เพราะบางท่านคิดว่าตัวเองไม่มีค่า ไม่มีประโยชน์ ทำอะไรไม่เป็น กลุ่มนี้มีมา เพื่อที่จะให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ และอาจารย์อำพันก็เป็นประธานกลุ่มด้วยทำขนมโบราณ ผาซี ยาตม และพรหมเช็ดเท้า ตอนนี้อยู่กลุ่มมีสมาชิกรวม ๆ แล้วประมาณ 100 กว่าคนเห็นจะได้ (พาอียะ ยะยา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมฝึกอาชีพเป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้สูงอายุและประชาชนในชุมชนเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งสังเกตได้จากสมาชิกที่เข้าร่วมเรียนรู้และฝึกอาชีพนั้นมีทั้งผู้สูงอายุและประชาชนที่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์สูงอายุให้ความสนใจเข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลจากการรวมกลุ่มกันนั้นสามารถสร้างรากฐานทางสังคมชุมชนให้มีความเข้มแข็งขึ้นได้ อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและความเป็นอยู่

ภาพที่ 4.4 ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี

จากการใช้กลไกกิจกรรมปฏิบัติการมาขับเคลื่อนการรวมกลุ่มทำให้สมาชิกได้ทำความรู้จักกันและสร้างความผูกพัน และเข้าอกเข้าใจกันมากขึ้น อีกทั้งกิจกรรมปฏิบัติการในทุก ๆ กิจกรรมยังส่งผลไปในทิศทางที่ดีโดยตรงต่อบุคคลและสาธารณะ กล่าวคือ บุคคลได้รับการพัฒนาทักษะความรู้และสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ทำให้คนในชุมชนมีความตระหนักในคุณค่าของตนเองมากขึ้น ภาคส่วนสาธารณะก็ได้คุณูปการในจุดตรงนี้คือ เมื่อประชาชนรู้จักคุ้นเคยมีความรักความสามัคคีกันมากขึ้นชุมชนก็จะเกิดความสงบสุข ลดการทะเลาะเบาะแว้งลง รวมถึงยังเป็นหูเป็นตาให้แก่กันและกัน สร้างความรู้สึกที่ว่า “ลูกหลานเพื่อนก็เหมือนลูกหลานเรา” ซึ่งจากฐานคิดนี้ก็สามารถลดปัญหาเสพติดในชุมชนลงได้ในระดับหนึ่ง

4.1.4 การประสานงานของกลุ่ม

การประสานงานกลุ่มนับเป็นความสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ การประสานงานที่ดีสามารถสร้างความเข้าใจและลดอุปสรรคต่าง ๆ ได้ กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีก็เช่นเดียวกันที่มีกระบวนการประสานงานของกลุ่มเพื่อเอื้ออำนวยให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการประสานงานของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีนั้นมีโครงสร้างอย่างหลวม ๆ ตามวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน หากแต่จะกล่าวถึงโครงสร้างอย่างเป็นทางการนั้นทางกลุ่มก็สามารถพอที่จะกล่าวได้ว่า มีคุณลักษณะที่เป็นทางการอยู่บ้างพอสมควรก็คือ ได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุกับทางเทศบาลนครยะลา เป็นต้น

ทั้งนี้จากการถอดบทเรียนพบว่าการประสานงานของกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะในปัจจุบันมีปัจจัยเอื้ออำนวยนำไปสู่ความสำเร็จดังนี้

1) ศูนย์ประสานงาน ศูนย์ประสานงานนับเป็นปัจจัยสำคัญของการนำพากลุ่มสู่ความสำเร็จ เนื่องจากศูนย์ประสานงานจะเป็นแห่งที่ทำให้สมาชิกได้มาพบเจอ ประชุม ปรึกษาหารือและปฏิบัติการในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากลุ่มได้มีการประชุม พุดคุยกันเสมอมา หากแต่สถานที่ในการประชุมเสวนาเป็นไปตามวิถีชีวิตของชาวใต้คือ เสวนาพุดคุยที่ร้านน้ำชายามเช้า และหมუნเวียนกันไปตามบ้านของสมาชิกบางท่าน และจวบจนปัจจุบันกลุ่มผู้สูงอายุได้มีศูนย์ประสานงานของกลุ่มที่มีที่ตั้งแน่นอนเนื่องจากครุอำพันได้เสียสละบ้านของตนเองจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานหลัก ซึ่ง

ขณะเดียวกันครูอำพันที่มีของสะสมเป็นของเก่าโบราณอยู่จำนวนหนึ่งก็ได้เกิดความคิดว่าจะสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนก็ได้ใช้ที่ตรงจุดนี้จัดแสดงของสะสมโดยเปิดเป็น “ศูนย์ประวัติศาสตร์ วิถีชุมชน สามวัฒนธรรม” ไว้ในคราวเดียวกัน

ดังกล่าว

“...มันก็เป็นความฝันและความตั้งใจนะที่จะสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน เรามีที่อยู่ที่ค่อย ๆ สร้าง อย่างที่เห็นนี้แหละ ก็ได้เอาของเก่าของโบราณที่เก็บ ๆ ไว้มาให้คนรุ่นหลังได้ดูแล้วก็ไว้เป็นที่ประชุมต่าง ๆ ของกลุ่มด้วย แต่ส่วนมากใครมีอะไรก็จะมาหาครูที่นี่ กรอกเอกสารราชการอะไรไม่เป็นก็มาที่นี่ พวกเราก็มาร่วม ๆ กัน เวลาที่เขามาสอนให้ทำส่งเสริมอาชีพอะไรต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็จะมาที่นี่แหละ...” (อำพัน รัตนานิกรกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

“...ที่จริงอยู่ตรงไหนก็คุยกันได้ บางทีก็ประชุมที่ร้านน้ำชาก็ได้ไม่ได้เรียกว่าประชุมหรอกแต่ก็เหมือนประชุมกันเลย บางทีคุยกันเป็นเรื่องเป็นราวได้งานได้แนวทางในการปฏิบัติส่วนใหญ่ถ้ามีอะไรก็จะประชุมที่บ้านครูนี้แหละ พอแกตั้งศูนย์ก็ยิ่งดีสามารถรองรับคนได้มากขึ้นทำกิจกรรมได้มากขึ้น...” (ซีตีอามีเนาะห์ หะยีดีอรามแม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

ภาพที่ 4.5 ศูนย์ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชน สามวัฒนธรรม (ศูนย์ประสานงานกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี)

2) บุคลากรแกนนำ บุคลากรแกนนำอาจเรียกได้ว่าเป็นส่วนสำคัญสูงสุดสำหรับการสร้างกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีให้มีพลังเข้มแข็ง ชุมชนสามัคคีมีแกนนำตัวบุคคลที่โดดเด่นชัดเจนคือ ครูอำพันที่คอยเป็นผู้สร้างผู้ปลุกกระแสความรักความสามัคคีให้กับคนในชุมชนและผู้สรรสร้างกิจกรรมสาธารณะสู่การปฏิบัติให้ชุมชนเข้มแข็ง หากแต่ในปัจจุบันบุคลากรแกนนำของชุมชนสามัคคีได้มีโครงสร้าง 2 ลักษณะ คือ

(2.1) โครงสร้างอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ กลุ่มชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี มีครูอำพันเป็นประธาน และมีแกนนำทำงานอีก 7 คน ซึ่งก็มีการแบ่งงานกันทำตามโครงสร้างสากล ประกอบด้วย รองประธาน เลขา เหรัญญิก เป็นต้น ตามคุณลักษณะสากล ซึ่งกลุ่มนี้ก็จัดระเบียบจัดตั้งเป็นชมรมอย่างอย่างเป็นทางการอีกด้วย อันที่จริงบุคลากรแกนนำเหล่านี้นอกจากจะทำหน้าที่ตามโครงสร้างแล้ว ในทางปฏิบัติบุคคลเหล่านี้ก็จะเป็นผู้ประสานงานหลักกับชาวบ้านกลุ่มต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้เพราะแกนนำในส่วนนี้จะเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนจากทั้ง 3 กลุ่มคือ พุทธ มุสลิม จีน กล่าวได้ว่าโครงสร้างอย่างเป็นทางการในจุดนี้ก็เป็นพลังสำคัญในการหนุนเสริมชุมชนให้สามารถดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ เพราะงบประมาณส่วนต่าง ๆ ก็จะทำผ่านโครงสร้างในส่วนนี้ที่สำคัญ

ดังคำกล่าว

“ตอนนี้อายุ 62 แล้ว มีหน้าที่เป็นรองประธาน ได้มาทำก็สนุกดี ก่อนจะเข้ามาตรงนี้ เราก็มีความคิดเหมือนครูว่าเราอยากให้ผู้สูงอายุมารวมกลุ่ม อยากจะให้ผู้สูงอายุทุกคนที่คิดว่าตัวเองยังมีค่า เรามารวมกลุ่มกัน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มาทำกับกลุ่มไหนก็ได้ ทำตาม พรมเช็ดเท้า เป็นต้น จะทำให้ทุกคนได้ดูว่าเค้าก็มีคุณค่า มีความสามารถอยู่ อย่าทำให้เค้าท้อถอย พอมารวมกลุ่มตรงนี้ก็ทำให้เค้ามีเพื่อนเพิ่มขึ้น ได้มานั่งพูดคุย เวลาจัดกิจกรรม เค้าสามารถแลกเปลี่ยนกันได้ อยู่ไป อยู่ไปก็ได้คุยกันเรื่อย ๆ ก็สนิทกัน จนถึงตอนนี้เรากล้าพูดได้นะว่าชุมชนเรานี้อยู่กับแบบพหุวัฒนธรรม ทั้งคนไทย อิสลาม และจีน สามารถพูดคุยกันได้หมดเลย” (พาอียะ ยะยา, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

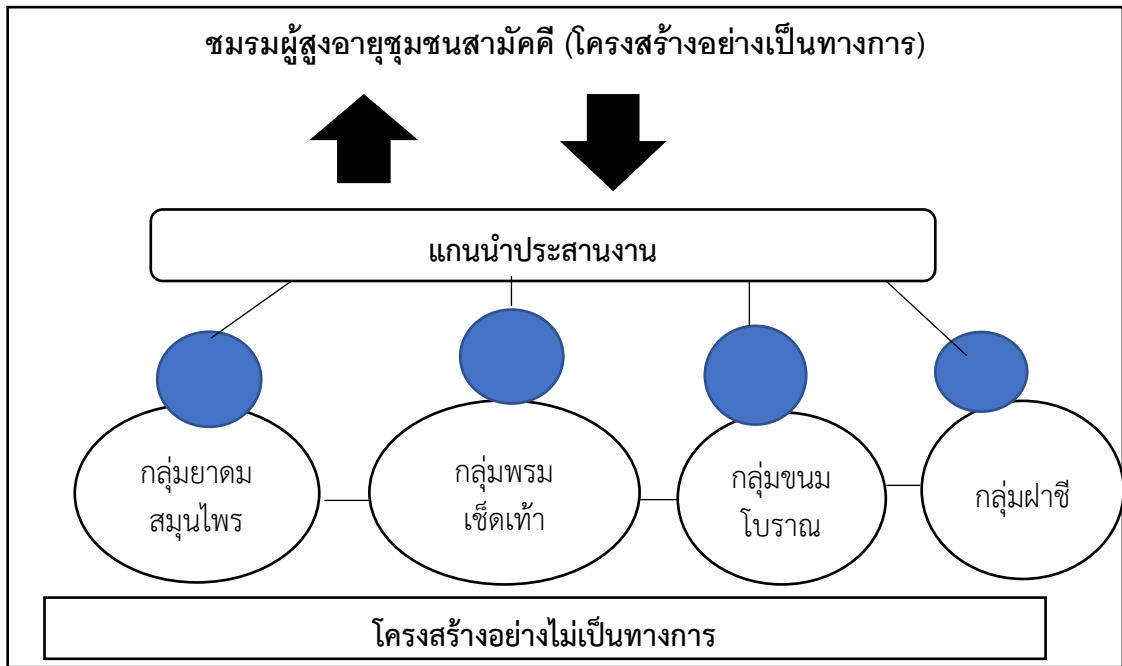
หากแต่ความสำคัญอีกส่วนหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มซึ่งนับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างกลุ่มและพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งโครงสร้างที่กล่าวถึงในจุดนี้คือ โครงสร้างอย่างไม่เป็นทางการ

(2.2) โครงสร้างอย่างไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก ซึ่งก็จะมี การพูดคุยปรึกษาหารือกันและเกิดผู้นำขึ้นมาเองตามธรรมชาติ กล่าวคือ ในการปฏิบัติกิจกรรมปฏิบัติการจะมีการพูดคุยกันและกลุ่มก็จะเห็นถึงศักยภาพ เห็นถึงลักษณะนิสัย รวมถึงคุณลักษณะการเป็นผู้นำของบุคคลในเรื่องนั้น ๆ และก็จะเกิดการยอมรับซึ่งกันและกันของสมาชิกในแต่ละกลุ่มย่อยของกิจกรรม ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นเสมือนหัวหน้ากลุ่มของแต่ละกลุ่ม เช่น หัวหน้ากลุ่มพรมเช็ดเท้า หัวหน้ากลุ่มยามตมสมุนไพร หัวหน้ากลุ่มขนมโบราณ เป็นต้น อันที่จริงแล้วในทางปฏิบัติอาจไม่ได้เรียกบุคคลเหล่านี้ว่าหัวหน้ากลุ่มหากแต่เรียกได้ว่าเป็นผู้ประสานงานหลักของกลุ่มที่คอยเรียกสมาชิกร่วมดำเนินกิจกรรมเสียมากกว่า เพราะในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มย่อยจะเป็นไปในลักษณะของการร่วมมือกันทำต่างคนต่างมาเรียนรู้ร่วมกัน มาช่วยกันทำงานชุมชน และสร้างศักยภาพของตัวเอง อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างสมานมิตรและสมานฉันท์ อันถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสาธารณะอย่างสำคัญ

ดังคำกล่าว

“...จากที่เรามีกิจกรรมร่วมกันบ่อย ๆ ทำให้พวกเราเป็นเพื่อนกัน สนิทกันมากขึ้น มันทำให้เราเข้าใจกันและเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น มันส่งผลต่อการเข้าใจวัฒนธรรมของกันและกันมาก ๆ ด้วยนะ เช่น พอมีงานศพของเพื่อนเราที่เป็นพุทธ หรืองานศพญาติเพื่อนเรา พวกเราที่เป็นมุสลิมก็ไปกัน แต่เราไม่ได้ทำพิธีทางศาสนา ก็งานเพื่อเราเราไปช่วยเหลือเพื่อนเรา พองานทางอิสลามพุทธก็มามันเป็นวัฒนธรรมนะไม่ใช่กิจทางศาสนา อันนี้มันรู้สึกดีนะ..” (อำพัน รัตนานิกกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

ทั้งนี้คุณลักษณะของโครงสร้างอย่างไม่เป็นทางการ ที่กล่าวผ่านมานี้อาจเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.6 แผนภาพโครงสร้างการประสานงานของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี (จากการวิเคราะห์)

ที่มา : จากการวิเคราะห์

จากแผนภาพแสดงให้เห็นถึงการประสานงานของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี โดยมีการจดทะเบียนจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีตามโครงสร้างอย่างเป็นทางการ โดยชมรมดังกล่าวจะเป็นแกนกลางในการประสานกับกลุ่มสมาชิกภายในและเครือข่ายภายนอก โดยภายในนั้นบุคลากรแกนนำของชมรมจะเป็นแกนกลางในการประสานและบริหารจัดการภายในชุมชน ในส่วนของกลุ่มย่อย ๆ เองก็จะเกิดการประสานงานกันภายในกลุ่มและจะเกิดผู้นำหรือผู้ประสานงานประจำกลุ่มขึ้นมา โดยลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นการสร้างคุณค่าบุคลากรในชุมชนให้มีศักยภาพและสร้างฐานจิตความเสมอภาคให้กับชุมชนอันนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง

3) การสื่อสาร การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การรวมกลุ่มประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ช่องทางการสื่อสารของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีนั้นในระยะแรกใช้วิธีการแบบตัวถึงตัว คือ การบอกกันโดยตรง คือ ผู้นำจะเดินไปบอกหรือแจ้งข่าวสารในทุกบ้าน ซึ่งระยะแรกครุอำพันก็จะใช้วิธีการเดินไปเชิญชวนบอกข่าวสารให้มาร่วมกันด้วยตนเอง หากแต่ในระยะหลังเมื่อครุแก้วตกลงก็ได้ใช้วิธีการส่งหนังสือเชิญไปยังหมู่สมาชิกและในปัจจุบันครุก็มีผู้ช่วย คือ รองในตำแหน่งต่าง ๆ ช่วยเดินข่าวสารแจ้งสมาชิก ทั้งนี้ด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นทางกลุ่มก็จะมีกลุ่มไลน์เป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งและที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันเหล่าสมาชิกมักจะมาถามที่บ้านครุหรือที่ศูนย์ประสานงานด้วยตนเอง ว่าจะมีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมเมื่อไร ซึ่งจุดตรงนี้สามารถแสดงให้เห็นได้ถึงพัฒนาการที่ดีในการสื่อสารของกลุ่ม

ดังกล่าว

“อาจารย์เค้าบอกเรียกประชุมว่าจะทำอย่างนี้ อาจารย์แกลเดินค่ะ แกลเป็นคนที่น่าสงสารอย่างนึงนะแกลเป็นคนที่ใช้รถไม่เป็นแม่แต่ชนิดเดียว แล้วชุมชนสามัคคีเนี่ยมันจะเลยไปถึงฝั่งโน้นเลยคะ วิชชุรย์อุทิศ 10 แต่จะเดินด้วยเท้า หัวเข้าสองข้างแกผ้าแล้วนะ แกลจะเดินแจ้งหมดเลยแต่ทุกคนว่าวันนี้ในกิจกรรมตรงนี้ในชุมชนเรามีกิจกรรมผู้สูงอายุนะ มี อสม. จะลงมาตรวจสุขภาพให้นะ มีวิทยากร

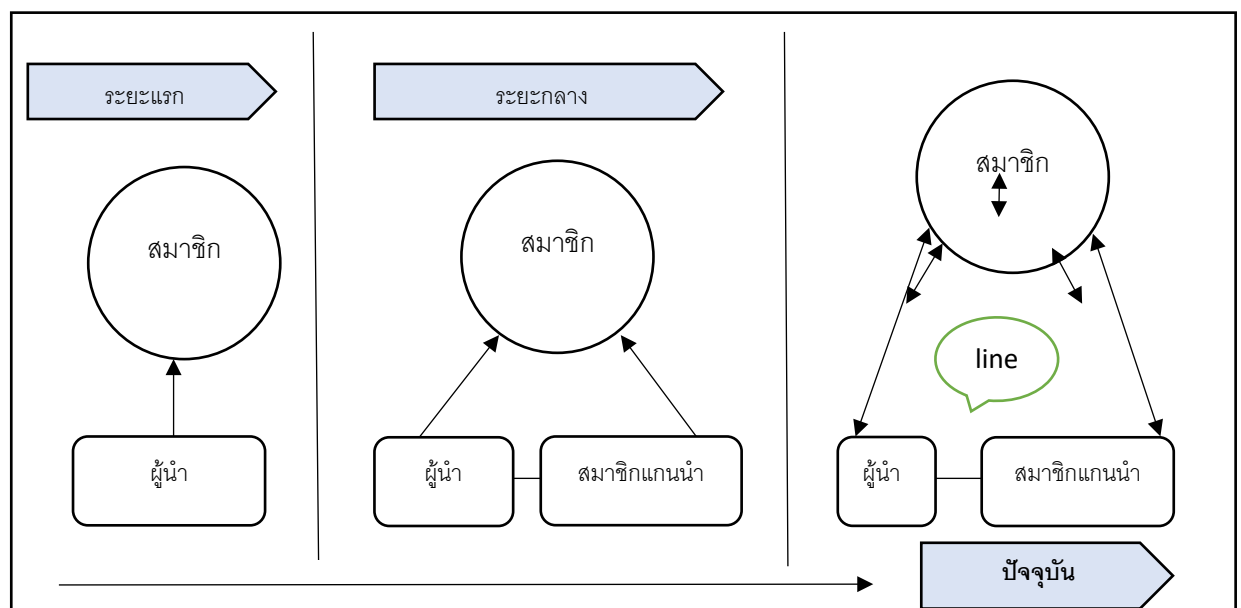
จากเทศบาลมาลงสอนวิชาชีพให้กับแรนะ สอนอาชีพให้กับผู้สูงวัย แกะจะเดินแจกเพื่อให้ทุกคนได้รู้ ข่าวสารตรงนี้และทั่วถึงทุกคน ก็คือมากันละ ตอนเช้าผู้สูงวัย ก็จะมานั่งคอยกันละ แต่ในเช้ามาแต่ละคน ค่าได้เจอเพื่อน ได้สนุก ได้ความรู้ ได้พูดคุย ได้การรักษาตัวเอง ได้ไปทำงานอะไรซักอย่างที่ว่าตัวเองไม่เหงา ตัวเองรู้สึกว่ามีค่าขึ้นมา คือผู้สูงวัยนั้นมึหลายอย่างบางคนคิดว่าตัวเองโดนทิ้งลูกหลานไม่สนใจ จะมอง กลุ่มนี้ของแกที่เกดขึ้นทำให้ผู้สูงวัยรู้ว่าเค้ายังมีค่านะ มีคนสนใจ มีคนดูแลนะ แกรับหมดแม้แต่ว่า ช่วยทำบัตรผู้่วยติดเตียงให้ กับผู้สูงวัย บัตรผู้สูงวัยคนนี้ไม่มีการที่ว่าเบิกสวัสดิการจากรัฐแกก็จัดการหา ให้โดยที่ว่าเอาเอกสารมา เขียนใบสมัครให้แล้วแกไปส่งเองด้วย คือทุกอย่างที่ว่าผู้สูงวัยไม่รู้แกก็จะจัดการ ให้หมดเลย คือเหมือนกับว่าวันนี้ ณ จุดๆนี้ คือเหมือนกับว่าวันนี้บ้านนี้มีผู้สูงวัยติดเตียง แกก็จะขอหอม มา ให้ทหารบ้างละ ให้อสม.บ้างละ ไปเยี่ยมด้วยมีถุงยังชีพไปให้เขาและสวัสดิการให้เขาด้วยในการดูแล ต่อเนื่อง เอาที่ความสามารถแกจะดูแลได้” (ซีตีอามีเนาะห์ ทยะยิตีอราแม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิธีการในการสื่อสารโดยตรงของผู้นำถึงเพื่อนสมาชิก ทั้งนี้การสื่อสารในทางตรงนี้มีเป้าหมายเพื่อรวบรวมสมาชิกในกลุ่มเพื่อปฏิบัติกิจกรรมสาธารณะ หากแต่ในปัจจุบันที่มีช่องทางในการสื่อสารมากขึ้น ผู้นำเองก็มีการเพิ่มขยายช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกในหลายช่องทางมากขึ้น

ดังคำกล่าว

“เมื่อก่อนเดินบอกเอง ครุเดินไปหมดทุกบ้าน เดียวนี้ก็ใช้หนังสือเวียนไปให้ทีมงานนำไปส่งบ้าง ไปเองบ้าง และอีกทางก็ใช้ไลน์นัดกัน แต่ต้องเป็นนัดที่ไม่เป็นทางการนะ ถ้าเป็นทางการจะออกหนังสือเชิญทุกคนหมด ก็ดีนะเดินมาก ๆ เหมือนเมื่อก่อนไม่ค่อยไหวแล้วเหมือนกัน 70 แล้ว” (อำพันรัตนานิกรกาญจน์, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากการสื่อสารของกลุ่มผู้สูงอายจะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการไปในทิศทางที่น่าสนใจและที่สำคัญประการหนึ่งที่อาจพิจารณาได้ถึงการพัฒนาที่สำคัญคือ การที่สมาชิกเข้ามาสอบถามจากผู้นำเอง ซึ่งเป็นการพิจารณาได้ว่าการรวมกลุ่มเป็นไปโดยไม่มี การบังคับหรือขืนใจสมาชิก ดังนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าช่องทางในการสื่อสารของสมาชิกผู้สูงอายเป็นไปในลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งได้ตัวของตัวเอง ทั้งนี้พัฒนาการดังกล่าวจึงเป็นทิศทางที่มีความน่าสนใจซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.7 พัฒนาการการสื่อสารของกลุ่มผู้สูงอายชุมชนสามัคคี

ที่มา : จากการวิเคราะห์

กลไกการประสานงานของกลุ่มเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สมาชิกของกลุ่มสามารถเชื่อมร้อยกันได้ การสื่อสารทุกรูปแบบ ทั้งในแบบดั้งเดิมคือการเดินบอก “ออกปาก” แจ้งข่าวสาร หรือการใช้เทคโนโลยี เข้ามาเป็นส่วนช่วย ส่งผลให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น อีกทั้งผลจากการยอมรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ยิ่งทำให้คนเกิดการพัฒนาทางฐานคิด นำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ภาคสาธารณะเพื่อส่วนรวม

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงกลไกในการหลอมรวมสมาชิกในชุมชนสู่การเป็นกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคีและได้เคลื่อนไหวทำกิจกรรมภาคประชาสังคมเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งในการหลอมรวมกลุ่มนั้นใช้กลไกหลายด้านอันประกอบด้วย 1) บริบทชุมชน 2) ผู้นำ 3) การสร้างกิจกรรมปฏิบัติการ 4) การประสานงานของกลุ่ม ซึ่งกลไกต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การหลอมรวมกลุ่ม ผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้หากพิจารณาในเชิงลึกต่อไปจะเห็นได้ว่า กลไกของการรวมกลุ่มนั้นเกิดจากกิจกรรมปฏิบัติการที่มุ่งเป้าให้ความสำคัญไปที่การหลอมรวมทางวัฒนธรรม ซึ่งการหลอมรวมดังกล่าวนี้สร้างมาจากการทำกิจกรรมกลุ่มที่สมาชิกมีสถานะทางสังคมและนับถือศาสนาต่างกัน เข้ามาปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดการพูดคุยเจรจาปรึกษาหารือจนเกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจซึ่งกัน และเกิดความรักความผูกพันต่อกันส่งผลให้การหลอมรวมทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น โดยคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และสามารถสร้างงานภาคประชาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพอันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นหลาย ๆ ด้าน

4.2 การตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา

จากกลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีทำให้ชุมชนรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยกลไกการรวมกลุ่มดังกล่าวโดยส่วนใหญ่เป็นการใช้กิจกรรมเพื่อสาธารณะมาเป็นกลไกการขับเคลื่อนของการรวมตัวที่สำคัญ หากแต่กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีที่ได้รวมตัวกันอย่างแข็งขันนี้นับเป็นฐานสำคัญที่อันส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

4.2.1 การตอบสนองนโยบายของท้องถิ่น นโยบายการบริหารของเทศบาลนครยะลา มีอยู่ด้วยกันหลายด้าน และมีความสำคัญด้านหนึ่งคือ นโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสาระสำคัญประการหนึ่งคือการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาสและผู้พิการ โดยนโยบายดังกล่าวนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเป็นกลไกที่นำไปสู่การพัฒนาที่สำเร็จ ชุมชนสามัคคีนั้นมีกลุ่มผู้สูงอายุเป็นฐานในการพัฒนาจึงสามารถตอบสนองและมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่อยอดนโยบายได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งถือเป็นกลุ่มปฏิบัติการในชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวสม่ำเสมอครบถ้วนมีกลไกการรวมตัวและประสานงานอย่างมีแบบแผน สามารถทำให้ชุมชนรองรับแผนการพัฒนาจากท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีอีกทั้งยังสอดคล้องกับกลไกการพัฒนาของชุมชนภายใน กล่าวคือจากนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นที่อยู่ในลักษณะของนามธรรม ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องส่งต่อสู่ชุมชนอันถือเป็นภาคปฏิบัติในภาคปฏิบัติของชุมชนนั้นจะเป็นไปในลักษณะของกิจกรรมการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ ความสำคัญในจุดดังกล่าวชุมชนสามัคคีสามารถรองรับนโยบายการพัฒนาของท้องถิ่นได้ทุกเรื่อง อาทิเช่น นโยบายพื้นฐานโดยภาพรวมจากทางเทศบาลที่มีนโยบายป้องกันโรคติดต่อที่เกิดจากยุงลาย และได้มีการจัดกิจกรรมอบรมการกำจัดยุงลายในชุมชน ผลในทางปฏิบัติคือ ชุมชนบางชุมชนไม่ได้ให้ความร่วมมือส่งประชาชนเข้ามาร่วมอบรมเพื่อรับความรู้ไปพัฒนาชุมชนตนเอง หากแต่ชุมชนสามัคคีเมื่อมีกิจกรรมเช่นนี้จะมีการแจ้งข่าวสารตามกลไกที่ได้กล่าวผ่านมาและได้ส่งประชาชนเข้าร่วมอบรมเป็น

จำนวนมาก (โดยใช้ฐานของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้เข้าร่วมอบรม) ซึ่งในจุดนี้แสดงให้เห็นได้ถึงผลของนโยบายที่มีการสอดคล้องกับการปฏิบัติในภาคชุมชนได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมายภายใต้นโยบายการพัฒนาของเทศบาล ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีก็จะเป็นแกนแกนหรือแกนนำในการขับเคลื่อนกิจกรรมเหล่านี้ลงสู่ชุมชนในวงกว้าง จากที่ได้กล่าวยกตัวอย่างไปแล้วนั้น ผลสืบเนื่องต่อมาก็คือ ผู้ที่ได้เข้าร่วมอบรมก็จะกลับมาปฏิบัติการถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนต่อไป ซึ่งตรงจุดนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการขยายฐานการพัฒนาชุมชนสาธารณะอย่างมีกลไกและตอบสนองกับวิถีชีวิตของชุมชนเอง ซึ่งจากจุดตรงนี้เป็นความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นด้านประชาสังคมคือ การที่ประชาชนแสดงออกถึงความเสียสละหรือการปฏิบัติตนในการพัฒนาสาธารณะได้ด้วยใจที่ไม่ลำบาใจ อีกทั้งยังมีความเต็มใจและภาคภูมิใจที่ได้ทำเพื่อส่วนรวม

ดังกล่าว

“ไม่เหนื่อยนะ ไม่เหนียว ทำงานเป็นระบบ มีขั้นตอน ทำตามขั้นตอนไปเรื่อย ๆ ว่าได้รับคำสั่งจากเทศบาลมาแบบไหน ก็จะมากระจายข่าวให้เราได้รับรู้ ลักษณะนั้นเหมือนกัน คนฟังกับคนรับข่าวมาก็ตรงกัน ไปในทิศทางเดียวกัน มันก็จะไม่ออกนอกทางแล้วตัวอย่างหนึ่งว่า คนเราสามารถสื่อภาษาไทยกันได้ เข้าใจง่าย...” (ซีดีอามีเนาะห์ หะยีดีอราแม, การสัมภาษณ์ส่วนบุคคล 20 กันยายน 2562)

จากคำกล่าวแสดงให้เห็นได้ถึงความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานให้ส่วนรวม และไม่มีความรู้สึกอึดอัดใจหรือเป็นภาระในชีวิต ทั้งนี้เพราะกลไกที่ได้ดำเนินการเป็นกลไกที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตมาตั้งแต่เริ่มต้น

จากประเด็นของการสนองนโยบายของท้องถิ่นที่ได้กล่าวผ่านมา ยังมีข้อค้นพบอีกหนึ่งประเด็นที่มีความน่าสนใจที่แสดงถึงการที่กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีเป็นแกนกลางเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

4.2.2 การขยายฐานกลุ่มเครือข่าย มิติของการขยายฐานเครือข่ายนี้เป็นการเพิ่มขยายเครือข่ายสมาชิกให้ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณะ ซึ่งในจุดนี้สามารถพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นหลักดังนี้

1) มิติการขยายฐานของกลุ่มชุมชนภายใน กลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีเป็นแกนหลักของการพัฒนาสาธารณะในลักษณะต่าง ๆ ภายในชุมชน ทั้งในมิติของการคิดการพัฒนาด้วยตนเอง หรือ การสนองรับนโยบายจากท้องถิ่นมาสู่การปฏิบัติ โดยกลไกการพัฒนาโดยส่วนใหญ่จะทำผ่านกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งหากจะพิจารณาถึงบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงหลายประการ เช่น การพัฒนาคน หรือ ทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีคุณค่า กล่าวได้ว่า กลุ่มผู้สูงอายุเป็นแกนที่ทำให้อายุคนในชุมชนสามารถเชื่อมร้อยกันได้ในทุกช่วงวัย โดยปัจจุบันกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนสามัคคีมีอยู่พอสมควรและมีผสมกันในทุกช่วงอายุและสามารถข้ามความเป็นสมาชิกระหว่างกลุ่มได้อีกด้วย โดยบางคนเป็นสมาชิกมากกว่า 5 กลุ่ม และบางคนอายุยังไม่ถึง 60 ก็เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุ มาร่วมทำงานทำกิจกรรมกับกลุ่มด้วยเช่นเดียวกัน หรือบางคนเป็นเจ้าของที่ตามโครงสร้างของรัฐ เช่น อสม. ในยามไม่ปฏิบัติหน้าที่ก็จะเข้ามาเป็นสมาชิกร่วมกลุ่มทำกิจกรรม ดังนั้นชุมชนสามัคคีจึงมีการขยายกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะอีกหลาย ๆ กลุ่ม หากแต่กลุ่มผู้สูงอายุยังเป็นฐานหรือแกนสำคัญ ของการพัฒนากิจการสาธารณะ

2) มิติการขยายฐานความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก มิตินี้ นับเป็นมิติสำคัญในการขยายการพัฒนาในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุ หรือชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จะเป็นแม่ข่ายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุภายใต้การบริหารของเทศบาลเมืองทั้งหมด โดยเทศบาลนครยะลาได้ยกย่องให้ชุมชนสามัคคีเป็นตัวอย่างด้านการพัฒนาผู้สูงอายุให้กับชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งชุมชนสามัคคีจะเป็นแม่ข่ายหลักใน

การพัฒนาผู้สูงอายุในทุกด้าน โดยแกนนำผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีก็จะไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งในการกำหนดนโยบายของเทศบาลนครยะลาแกนนำผู้สูงอายุของชุมชนสามัคคีก็ต้องเข้าไปร่วมในการคิด กำหนดนโยบายของท้องถิ่นด้านผู้สูงอายุครบวงจร

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นได้ถึงบทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีได้ขับเคลื่อนการพัฒนาสาธารณะในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญในหลายด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปให้มีความแจ่มใสมีความสุขมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยสะท้อนภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ให้คนรุ่นหลังได้คิดพัฒนาต่อยอดและสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เจริญเติบโตได้ และที่สำคัญสูงสุดคือการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าในตนเองมากขึ้น ผู้สูงอายุไม่มีความคิดว่าตนเองไร้ค่า และกลุ่มคนหนุ่มสาวที่ยังมีกำลังก็ได้นำภูมิปัญญาของผู้สูงอายุมาพิจารณาปฏิบัติต่อยอดทางเศรษฐกิจ ช่วยเหลือตนเองให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น อันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อีกทั้งยังหลอมรวมวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอันนำไปสู่ความสงบสุข และสิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้อาจกล่าวได้ว่านี่คือ “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี และ เพื่อศึกษาบทบาทการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคี จังหวัดยะลา การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้การถอดบทเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยแนวทางการศึกษาเชิงสังคมวิทยา ซึ่งสามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการถอดบทเรียนถึงกลไกการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี สามารถแสดงให้เห็นถึงกลไกที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุ 4 กลไกหลัก ประกอบด้วย

1. บริบทชุมชนสามัคคีมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ด้วยจำนวนประชากรในชุมชนมีจำนวนไม่มากจนเกินไปคือ มีประชากรประมาณ 690 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุประมาณ 200 คน โดยประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นคนพื้นถิ่นดั้งเดิมครอบครัวที่ตั้งของชุมชนสามัคคีนั้นมีความอบอุ่นไม่กว้างขวางจนเกินไป ซึ่งด้วยคุณลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลต่อการติดต่อสื่อสารและการไปมาหาสู่กัน อีกทั้งเส้นทางในการติดต่อไปมาหาสู่กันนั้นมีความสะดวก สามารถเดินเท้าไปมาหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบาย เพราะบริบทของชุมชนนั้นเป็นเขตชุมชนเมือง อีกทั้งมีประชาชนบางส่วนก็ได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันตามวิถีชีวิตยามเช้าที่อิงวัฒนธรรมการกินคือ ร้านน้ำชายามเช้า ซึ่งเป็นแห่งที่ในการปฏิสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดี และ ด้านประวัติศาสตร์ชุมชนก็มีปัจจัยเอื้ออำนวยให้เห็นได้ว่าชุมชนสามัคคีที่ตั้งอยู่นี้ประชาชนมีการอยู่อาศัยร่วมกันมาหลายชั่วอายุคนสืบต่อกันมาและมีปรากฏการณ์ของการอยู่ร่วมกันหลายวัฒนธรรมมาเป็นเวลาช้านาน

2. ผู้นำ เป็นกลไกสำคัญของการเริ่มต้นในการรวมกลุ่มด้านประชาสังคมของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีมี โดยผู้นำของกลุ่มผู้สูงอายุเป็นไปในลักษณะของผู้นำเชิงเดี่ยว คือ เป็นผู้นำที่โดดเด่นเป็นจุดศูนย์รวมของกลุ่มเพียงคนเดียว โดยผู้นำมีจุดเริ่มต้นจากการทำงานรวบรวมสมาชิก คิดและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ แต่เพียง ผู้เดียว หากแต่ผู้นำคนดังกล่าวนี้มีบุคลิกภาพที่เอาจริงเอาจังตั้งใจและแสดงให้เห็นถึงความจริงใจ ความเสียสละ พุ่มเท มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวกล้าได้กล้าเสีย ด้วยคุณลักษณะเช่นนี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านหรือสมาชิกเกิดการยอมรับในตัวผู้นำและก้าวเข้ามาร่วมมือทำงานขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณะด้านประชาสังคม

3. การสร้างกิจกรรมปฏิบัติการ เป็นกลไกที่ใช้กิจกรรมมาปฏิบัติหรือมาขับเคลื่อนการรวมกลุ่มทำให้สมาชิกได้ทำความรู้จักกันมีความสัมพันธ์และผูกพันกัน ทั้งนี้กิจกรรมจะสร้างเข้าอกเข้าใจซึ่งกันให้กับหมู่สมาชิก อีกทั้งกิจกรรมปฏิบัติการในทุก ๆ กิจกรรมยังส่งผลโดยตรงต่อบุคคลและสาธารณะ กล่าวคือ บุคคลได้รับการพัฒนาทักษะความรู้และสามารถมีรายได้เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งทำให้คนในชุมชนมีความตระหนักในคุณค่าของตนเองมากขึ้น ภาคส่วนสาธารณะก็ได้คุณูปการในจุดตรงนี้คือ เมื่อประชาชนรู้จักคุ้นเคยมีความรักความสามัคคีกันมากขึ้นชุมชนก็จะเกิดความสงบสุข ลดการทะเลาะเบาะแว้งลง รวมถึงยังเป็นหูเป็นตาให้แก่กันและกัน

4. การประสานงานของกลุ่ม จากการสื่อสารของกลุ่มผู้สูงอายุจะเห็นได้ว่ามีพัฒนาการไปในทิศทางที่น่าสนใจและที่สำคัญประการหนึ่งที่น่าพิจารณาคือ การที่สมาชิกเข้ามาสอบจากผู้นำเอง ซึ่งเป็นการพิจารณาได้ว่าการรวมกลุ่มเป็นไปโดยไม่มี การบังคับหรือขึ้นใจสมาชิก ดังนั้นก็อาจกล่าวได้ว่าช่องทางในการสื่อสารของสมาชิกผู้สูงอายุเป็นไปในลักษณะของการสร้างความเข้มแข็งได้ด้วยตัวของตัวเอง กลไกการประสานงานของกลุ่มเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้สมาชิกของกลุ่มสามารถเชื่อมร้อยกันได้ การสื่อสารทุกรูปแบบ ทั้งในแบบดั้งเดิมคือการเดินบอก “ออกปาก” แจ้งข่าวสาร หรือการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนช่วย ส่งผลให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น อีกทั้งผลจากการยอมรับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน ยิ่งทำให้คนเกิด การพัฒนาทางความคิด นำไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ภาคสาธารณะเพื่อส่วนรวม

ทั้งนี้แสดงให้เห็นได้ว่ากลไกในการหลอมรวมสมาชิกในชุมชนสู่การเป็นกลุ่มชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีและได้ใช้กลไกและเคลื่อนไหวทำกิจกรรมภาคประชาสังคมเพื่อประโยชน์สาธารณะอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในการหลอมรวมกลุ่มนั้นได้ใช้กลไกหลายด้านอันประกอบด้วย 1) บริบทชุมชน 2) ผู้นำ 3) การสร้างกิจกรรมปฏิบัติการ 4) การประสานงานของกลุ่ม ซึ่งกลไกต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การหลอมรวมกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีไปสู่ความสำเร็จ

ในส่วนของการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุ ชุมชนสามัคคีจังหวัดยะลาแสดงให้เห็นได้ดังนี้

การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 ประเด็นหลักคือ

1. การตอบสนองนโยบายของท้องถิ่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะหากชุมชนไม่มีความพร้อมในการที่จะรองรับการพัฒนาจากนโยบายที่ท้องถิ่นจัดสรรมา ท้องถิ่นก็จะพัฒนาไปได้อย่างยากลำบาก ซึ่งในจุดตรงนี้ทางกลุ่มผู้สูงอายุก็จะเป็นฐานในการรองรับการพัฒนาตามนโยบายของท้องถิ่น

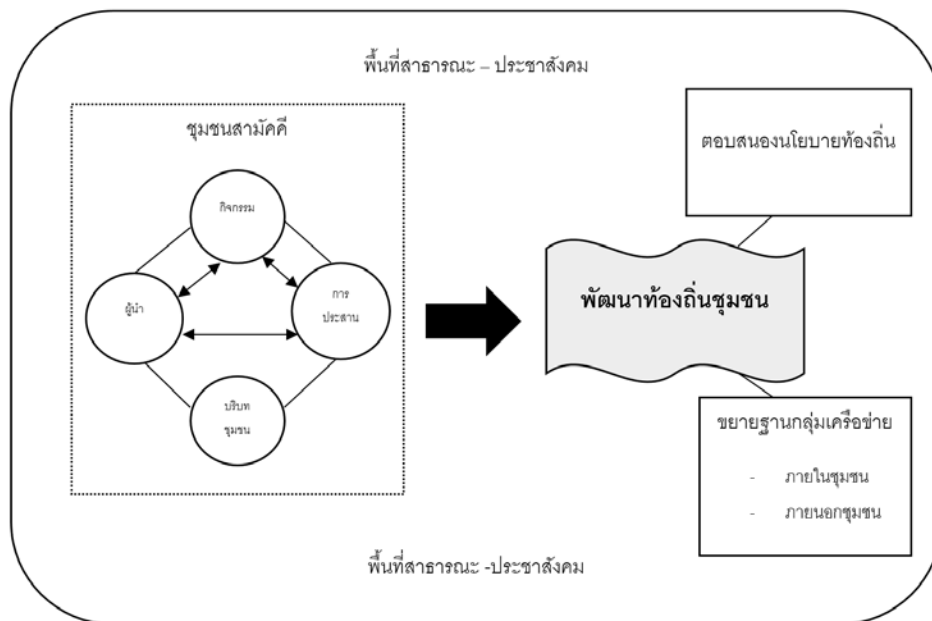
2. การขยายฐานกลุ่มเครือข่าย มิติของการขยายฐานเครือข่ายนี้เป็นการเพิ่มขยายเครือข่ายสมาชิกให้ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณะ ซึ่งในจุดนี้สามารถพิจารณาได้เป็น 2 มิติ คือ

2.1) มิติการขยายฐานของกลุ่มชุมชนภายใน ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุที่มีการรวมตัวกันอยู่อย่างเข้มแข็งสามารถเป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นด้านสาธารณะได้ โดยสามารถดึงดูดบุคคลอื่น ๆ หรือช่วงวัยอื่น ๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะ และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น สามารถมีอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ให้กับตนเองและหนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชน เป็นต้น

2.2) มิติการขยายฐานความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก มิตินี้ นับเป็นมิติสำคัญในการขยายการพัฒนาในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ กลุ่มผู้สูงอายุ หรือชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี จะเป็นแม่ข่ายหลักของการพัฒนาผู้สูงอายุภายใต้การบริหารของเทศบาลเมืองทั้งหมด โดยเทศบาลนครยะลาได้ยกย่องให้ชุมชนสามัคคีเป็นตัวอย่างด้านการพัฒนาผู้สูงอายุให้กับชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งชุมชนสามัคคีจะเป็นแม่ข่ายหลักในการพัฒนาผู้สูงอายุในทุกด้าน โดยแกนนำผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีก็จะไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งในการกำหนดนโยบายของเทศบาลนครยะลาแกนนำผู้สูงอายุของชุมชนสามัคคีก็ต้องเข้าไปร่วมในการคิด กำหนดนโยบายของท้องถิ่นด้านผู้สูงอายุครบวงจร

บทบาทของกลุ่มผู้สูงอายุหรือชมรมผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีได้ขับเคลื่อนการพัฒนาสาธารณะในท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญในหลายด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพชีวิตและด้านสุขภาพจิตของผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปให้มีความแจ่มใสมีความสุขมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยสะท้อนภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ให้คนรุ่นหลังได้คิดพัฒนาต่อยอดและสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เจริญเติบโตได้ และที่สำคัญสูงสุดคือการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณค่าในตนเองมากขึ้น

ทั้งนี้จากผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์สรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 กลไกการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี

ที่มา : จากการวิเคราะห์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแสดงให้เห็นได้ถึงความสำเร็จในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุชุมชนสามัคคี ซึ่งส่งผลต่อบทบาทการเข้าไปร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นด้านประชาสังคม ทั้งนี้หากพิจารณาถึงความสำเร็จของการใช้กลไกการรวมกลุ่มแล้วสามารถพิจารณาได้ว่าการใช้กลไกดังกล่าวยึดหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการสำคัญในการพัฒนาในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมิติของการพัฒนาด้านประชาสังคม ซึ่งหากขาดการมีส่วนร่วมแล้วงานด้านประชาสังคมจะไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้จากกิจกรรมที่กลุ่มผู้สูงอายุได้ปฏิบัตินับเป็นการสร้างความสัมพันธ์และหลอมรวมคนในชุมชนอย่างสำคัญ กล่าวคือ กิจกรรมส่งผลให้คนในชุมชน มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยเริ่มตั้งแต่การทำความรู้จักและสนิทสนมกันมากขึ้น เป็นลำดับ และเกิดการยอมรับซึ่งกันและกันทั้งทางด้านความคิด การปฏิบัติ การเป็นผู้นำและผู้ตาม อีกทั้งยังเป็นการหลอมรวมวัฒนธรรมความต่างของคนในชุมชนให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น คุณลักษณะดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ จินตวีร์ เกษมสุข (2557: 2-3) ที่ให้ทัศนะเรื่องหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน Public Participation Approach ว่าความเป็นชุมชนที่กินได้จะเกิดขึ้นได้ หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยน ความคิดซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนภายในชุมชนนี้เอง จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในให้กลายเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” ได้ กล่าวคือ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำร่วมพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังกับการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของชุมชนของตนเอง และหากพิจารณาเชิงลึกถึงกลไกของการรวมกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีที่ประสบความสำเร็จในการรวมกลุ่มและสามารถเป็นพลังชุมชนที่ขับเคลื่อนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมได้นั้น ต้องอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมในหลายมิติ เช่น บริบทชุมชน ผู้นำ การสร้างกิจกรรม

ปฏิบัติการ และการติดต่อสื่อสาร เป็นสำคัญ ซึ่งจากการปฏิบัติในจุดนี้มีความสอดคล้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ ธิวลวตี บุรีกุล (2548: 1 – 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติ คือ การมีส่วนร่วมในมิติของความรู้สึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการ การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัว และตอบสนองต่อโครงการพัฒนา สนับสนุน ความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น ให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ ดำเนินการร่วมรับผลประโยชน์ ประเมินผลโครงการนั้น ๆ ได้เข้าร่วมในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง มีทั้งสิทธิและหน้าที่ในการแก้ปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบ เพื่อการระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน หมายถึง มีความคิดริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายาม การมีส่วนร่วมคือ การที่ได้มีการจัดการเพื่อความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรในสภาพสังคมนั้น ๆ จากการมีส่วนร่วมในหลายมิติที่กล่าวมาส่งผลต่อกลุ่มผู้สูงอายุและชุมชนท้องถิ่นคือ การสร้างฐานเศรษฐกิจชุมชน ผลจากกิจกรรมทำให้ชุมชนได้รู้ว่าสมาชิกของชุมชนหลาย ๆ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุมีองค์ความรู้และมีศักยภาพในการสร้างสรรค์งานหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้เรื่องด้านอาหาร ซึ่งผลสะท้อนจากกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนมีองค์ความรู้และสามารถทำขนมพื้นบ้านได้เกือบร้อยชนิด ซึ่งจากจุดนี้สามารถเป็นฐานเศรษฐกิจชุมชนได้ และในปัจจุบันองค์ความรู้ดังกล่าวได้ถูกผลักดันต่อยอดสู่การปฏิบัติจริง โดยลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงพร หุ่นตระกูล (2550) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่แสดงออก ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมมักพบเป็นการมีส่วนร่วมในแรงงาน การสมทบอุปกรณ์ ร่วมประชุม การร่วมเป็นสมาชิก อีกทั้งยังสอดคล้องกับการเสนอกระบวนการมีส่วนร่วม มี 4 ชั้น ของ ธิวลวตี บุรีกุล, (2548) ที่ให้ทัศนะว่า ชั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ชั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ชั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ชั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยในแต่ละกลไกในทางปฏิบัติผู้นำและแกนนำต้องคำนึงถึงการใช้จิตวิทยาเป็นกลไกเหตุผลสำคัญที่จะทำให้กลุ่มสามารถรวมกันเป็นผลสำเร็จได้ อาทิเช่น การเข้าใจวัฒนธรรม การศรัทธาในตัวผู้นำ เป็นต้น ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับทฤษฎีจิตวิทยาสังคม โดยมีมุมมองถึงพฤติกรรมและการกระทำทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับซิงก์ฮอลล์ (Singhal, 2001 อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ, 2549: 22 – 23) ที่กล่าวถึงการจำแนกเป็นการกระทำทางสังคม 4 ขั้นตอนคือ 1. การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) 2. การกระทำเกี่ยวกับค่านิยม (Value) 3. การกระทำตามประเพณี (Traditional) 4. การกระทำที่แฝงด้วยความเสนาหา ซึ่งหากเป็นเช่นนี้แล้วกลุ่มก้อนของชุมชนก็พร้อมที่จะทำงานเพื่อสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ หรือเรียกได้ว่าการขับเคลื่อนด้านประชาสังคม คุณลักษณะเช่นนี้มีลักษณะสอดคล้องกับประเวศ วะสี, (2536) ที่นิยาม“ประชาสังคม” คือ ภาคประชาชนหรือภาคสังคม ได้แก่ ประชาชน ชุมชน หมู่บ้านหรือ องค์กรประชาชน ที่มีคุณลักษณะคือ มีความเข้มแข็ง มีความรัก ความเอื้ออาทร มีมิตรภาพ และการ เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเกิดจากกระบวนการที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติ เดียวกันและมีการจัดการในระดับกลุ่ม จนเกิดมีพลังมากพอที่จะสร้างสรรค์คุณลักษณะให้เกิด “สังคม สมานภาพ” ได้ นั่นคือ เกิดความสมดุลระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน ขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. จากการการรวมกลุ่มผู้สูงอายุแสดงให้เห็นได้ว่า บทบาทสำคัญอยู่ที่ตัวผู้นำในลักษณะเชิงเดี่ยว

ซึ่งในจุดนี้ทางกลุ่มหรือชมรมควรวางโครงสร้างการบริหารจัดการให้มีความชัดเจนและควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้นำหรือสรรหาผู้นำคนถัดจากคนปัจจุบันเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและดำรงรักษาความเข้มแข็งของกลุ่มให้ดำรงคงอยู่ต่อไป

2. ในกิจกรรมปฏิบัติการต่าง ๆ ของกลุ่มควรมีกระบวนการสรรหาคัดเลือกผู้นำกลุ่มย่อยอย่างเป็นทางการและควรมีกระบวนการเอื้ออำนวยให้ผู้นำกลุ่มย่อยดังกล่าวมาได้มาทดลองทำงานในกลุ่มใหญ่ส่วนกลางของชมรม

3. เทศบาลนครยะลาควรนำรูปแบบกลไก ของการก่อเกิดกลุ่มผู้สูงอายุชุมชนสามัคคีมาวิเคราะห์และหนุนเสริมขยายฐานการปฏิบัติให้กับชุมชนอื่นของเทศบาลเพื่อการสนองตอบการบริหารนโยบายของท้องถิ่นต่อไป

4. ในการกำหนดนโยบายการบริหารของเทศบาลนครยะลาด้านประชาสังคมและด้านผู้สูงอายุควรมีการนำข้อมูลของชุมชนสามัคคีเป็นฐานในการวิเคราะห์ถึงความต้องการและความเป็นไปได้และควรมีกระบวนการรับฟังและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างสม่ำเสมอเพื่อออกเป็นนโยบายการบริหารท้องถิ่น

บรรณานุกรม

- กิตติชัย รัตนะ. การสร้างกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สืบค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2561 <http://www.ieat.go.th/assets/uploads/cms/file/201604071732301596794406.pdf>
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยระบบการดูแลระยะยาวเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสฬษาการพิมพ์ จำกัด.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2557). หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรพรรณ กาญจนจิตตรา. (2528). การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนิดดา ระดาฤทธิ์ (2549). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขต่อการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนในชุมชน กรณีศึกษาเฉพาะเขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารนโยบายสวัสดิการ สังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัชรี นฤทุม. (2548). คู่มือคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร. (2548). รัฐศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงพร หุ่นตระกูล. (2550). การพัฒนาบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาที่ศูนย์สุขภาพชุมชนแห่งหนึ่ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2548). การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธิตติ กิตติวิทิตคุณ. (2540). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ธีรยุทธ บุญมี. (2547). ประชาสังคม. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- นภาพรณ์ หะวานนท์ และธีรวัลย์ วรรณโนทัย, นางลักษณ์ บุญไทย. (2552). ทิศทางใหม่ของการพัฒนาการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุไทย โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาการอยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิถีมาร่วมกับกับคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- บงกช สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2549). **ประชาสังคม รากฐานการพัฒนาประเทศ**. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ประเวศ วะสี. (2536). **แนวคิดและยุทธศาสตร์ สังคมสมานภาพและวิชา**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ปรีดา เจษฎาวรางกุล. (2550). **การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์และคณะ. (2549). **การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
พัฒนา (http://www.kpi.ac.th/kpiuser/civil_home.asp)
- เพ็ญนรินทร์ สาตราจารี (2549). “การศึกษาทักษะของผู้สูงอายุต่อการเป็นผู้สูงอายุที่ยังประโยชน์กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาล สังกัดกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญา สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม
- วิทยากร เชียงกุล. (2527). **การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : ฉบับแรก.
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค. (2552). **คู่มือการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุในชุมชน**. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทพเพ็ญวานิชย์
- สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยได้ทำการศึกษาถึงผู้สูงอายุไทย (ม.ป.ป.). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2559**. สืบค้นจากค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562 (file:///C:/Users/Acer/Downloads/mergedrwmelmsthaankaarn2560.pdf)
- สนธยา พลศรี. (2545). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- สุชาติ ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุญยमानนท์. (2553). **คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 1.) นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุธี ศรสวรรค์. (2538). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลคลองตะเคียน อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุรัชย์ อยู่สุาโก. (2550). “พฤติกรรมการณ์ตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุเทศบาลเมืองท่าเรือพระแท่น อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาญจนบุรี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). **ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ: ความหมายของประชาสังคม**. ในขบวนการประชาสังคมไทย: ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.

อุบลรัตน์ เฟื่องสกลิต. (2554). **จิตวิทยาผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). อ้างถึงใน**ภูมิปัญญาไทย**. ค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562 (<https://6222laksika.wordpress.com/%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%AB%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%A2/>)

Allison GT, and PD Zelikow. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis 2nd ed*. New York, NY: Addison-Wesley Longman. 1999 xv-416 p

Dahrendorf Ralf. *Morals, Revolution and Civil Society*. New York: St. Martin's Press, 1997.

Keane, John. (1998). **Civil Society: Old Images, New Visions**. Stanford, California: Stanford University Press.

Alison Van Rooy. (1998). **Civil Society and the Aid Industry: The Politics and Promise**. London : Earthscan

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) ชัยวัฒน์ โยธี (หัวหน้าโครงการ)
 ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Chaiwat Yotee
 ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
 หน่วยงานที่สังกัด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ที่อยู่ 44/2 ถนนมายอ ตำบลอานาหาร อำเภอมือ จังหวัดปัตตานี 94000
 โทรศัพท์ 091-8453888
 อีเมล chaiwatyotee@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตรการปกครอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ปริญญาเอก ปรัชญาดุสิตบัณฑิต (การเมือง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเชี่ยวชาญ

รัฐศาสตร์ ประชาธิปไตยชุมชน การเมืองภาคประชาชน

ผลงานวิจัย/ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ชัยวัฒน์ โยธี, มุสตาซา ยูโซะ, นาเดีย ปายอ. (2562). **บทบาทการเป็นผู้นำในการปกครองของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์**. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

ชัยวัฒน์ โยธี, สุลอฆาน หะโมะ, คมวิทย์ สุขเสณีย์, นาเดีย ปายอ, ศฤงคาร กิติวินิต, และวันฮารงค์ บินอิสริส. (2562). **การสร้างธรรมาภิบาลบ้านบนฐานประชาธิปไตยชุมชน : กรณีศึกษาบ้านดุซง ตำบลพร่อน อำเภอมือ จังหวัดยะลา**. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

สุลอฆาน สะอะ, ชูไฮมี บาโฆะ, ณฤดี บาหมะบูงา, มูฮำหมัดกามาล สะอิ, อิมซีรา แกมะ, อีรฟาน เจ๊ะเต็ง, ชูซัน หามะ, และชัยวัฒน์ โยธี. (2562). **ความคาดหวังของนักทอ้งเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวในอำเภอบะตัง จังหวัดยะลา**. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

ยามีละ สะอะ, ซอลาตีห์ อูมา, ชูไบตะ ปาโจ, ฟาตีฮา เลาะบาสา, อานิซา หะยียาซิง, ฮาฟิต หะยี้เจะเลาะ, วรารุณี วรานั้นตกุล, และชัยวัฒน์ โยธี. (2562). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวทะเลหมอกอันเยอร์เวง ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอบะตัง จังหวัดยะลา**. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

มัสซื่อลาม มูเซาะห์, ลาตีพะห์ อาแวเงาะ, จีภรณ์ จีราภาญจน์, นุสรุ อาดา, อามีรา สะมาญ, นรวาตี หายมีะ, เจตนา แก้วไผ่, และชัยวัฒน์ โยธี. (2562). **ศักยภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา**. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

ณชพงศ์ จันจุฬา, ณรงค์ศักดิ์ รอบคอบ, จิรัชยา เจียวก๊ก, ชัยวัฒน์ โยธี และแสงอรุณ นกแอนหมาน. (2561). **การจัดการสุขภาวะท่ามกลางวิกฤตความรุนแรง**. ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพและสถาบันการจัดการระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ ๓ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชัยวัฒน์ โยธี, คมวิทย์ สุขเสนีย์, สุไลมาน หะโมะ. (2560). **การเลือกผู้นำตัวแทนตามระบอบประชาธิปไตย : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยคลังปัญญาชายแดนใต้**. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (อัดสำเนา)

ชัยวัฒน์ โยธี. (2560). **การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในตำบลตาชี อำเภอยะหา จังหวัดยะลา**

ชัยวัฒน์ โยธี, คมวิทย์ สุขเสนีย์, สุไลมาน หะโมะ. (2561). **การสร้างธรรมนูญหมู่บ้านบนฐานประชาธิปไตยชุมชน : กรณีศึกษา บ้านดุง ตำบลพร่อน จังหวัดยะลา** ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

รุ่งลาวัญญ์ จันทรัตน และคณะ (2560). รายงานการวิจัย เรื่อง **ถอดบทเรียนเพื่อการเรียนรู้ : การศึกษารูปแบบการดำเนินโครงการของเทศบาลนครยะลาสู่ความสมานฉันท์**. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (ผู้ร่วมวิจัย)

รุ่งลาวัญญ์ จันทรัตน และคณะ (2559). รายงานการวิจัย เรื่อง **ประเมินโครงการจัดตั้งห้องเรียนพิเศษสนับสนุนการดำเนินงานโดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ส่วนหน้า**. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (ผู้วิจัยร่วม)

ธนภัทร ปัจฉิมม์ และ ชัยวัฒน์ โยธี. (2547). รายงานการวิจัย เรื่อง **คุณภาพการให้บริการองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ จังหวัดสมุทรสาคร : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเกาะ**

บทความ

ชัยวัฒน์ โยธี. (2560, มกราคม – มิถุนายน). **ตัวแทนทางการเมืองในมิติวิถีประชาธิปไตยชุมชน**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ปีที่ 12 (ฉบับที่ 1) 209 - 221

ชัยวัฒน์ โยธี. (2559, เมษายน– มิถุนายน). **การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยชุมชนในจังหวัดสงขลา**. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 10 (ฉบับที่ 2) 21 - 27

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) คมวิทย์ สุขเสนีย์ (ผู้ร่วมวิจัย)
 ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Khomvit Suksenee
 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์
 หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ที่อยู่ 254/2 หมู่ที่ 2 ตำบลเวียง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส
 โทรศัพท์ 086-3655803
 อีเมล kom_vit@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (สาขารัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการ) มหาวิทยาลัยทักษิณ
 ปริญญาเอก -

ความเชี่ยวชาญ

รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา วัฒนธรรมพื้นบ้าน (บานอ)

ผลงานวิจัย/ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย และคณะ รายงานการวิจัย เรื่อง บานอในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อเสนอขอให้ “บานอ” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แหล่งทุนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม (ผู้ร่วมวิจัย)

ศิริลักษณ์ คัมภีรานนท์และคณะ. (2559) รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้และจัดการการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ที่มุ่งตอบสนองทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: ศึกษากรณีหมวดรายวิชาเฉพาะหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (ผู้ร่วมวิจัย)

พรพันธุ์ เขมคุณาศัย, คมวิทย์ สุขเสนีย์ มุฮำหมัด บิง, และสุธาสินี บุญญาพิทักษ์ (2558). รายงานการวิจัย เรื่อง ถอดบทเรียนการสร้างความมั่นคงทางอาหาร กรณีการเปลี่ยนนาร้างเป็นนาข้าวของกลุ่มเยาวชนชนบ้านละหาร อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์กรมมหาชน).

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) สุไลมาน หะโมะ (ผู้ร่วมวิจัย)
 ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Sulaiman Hamoh
 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
 หน่วยงานที่สังกัด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ที่อยู่ 86 ถนนสีโรรส ซอย จะปะเกียอุทิศ ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา
 จังหวัดยะลา 95000
 โทรศัพท์ 081-0999547
 อีเมล sulaiman.ha@yru.ac.th

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
 ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม

ความเชี่ยวชาญ

รัฐศาสตร์กับการพัฒนา อิสลามกับการเมือง สังคมวิทยาการเมือง

ผลงานวิจัย/ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ชัยวัฒน์ โยธี, คมวิทย์ สุขเสนีย์, สุไลมาน หะโมะ. (2560). การเลือกผู้นำตัวแทนตามระบอบ

ประชาธิปไตย : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยคังปัญญาชายแดนใต้. ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (อัดสำเนา)

สุไลมาน หะโมะ. (2560). การสร้างและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนในตำบลระแว้ง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ชัยวัฒน์ โยธี, คมวิทย์ สุขเสนีย์, สุไลมาน หะโมะ. (2561). การสร้างธรรมนูญหมู่บ้านบนฐาน

ประชาธิปไตยชุมชน : กรณีศึกษา บ้านดុង ตำบลพร่อน จังหวัดยะลา ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตายูดิน อูสมาน, มะพารี กะมูนิง, ยะพา เจะนิ และ สุไลมาน หะโมะ. (2559). รายงานวิจัย เรื่องการ

จัดการป่าชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานการณ์ความไม่สงบ ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (ผู้ร่วมวิจัย)

อาลีฟ มะเกะ, สุไลมาน หะโมะ, ศรีัญญา จังจริง, อารยา ชินวรโกมล. (2558). รายงานวิจัย เรื่องจิต

สาธารณะและรูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.(ผู้ร่วมวิจัย)

ตายูดิน อูสมาน, มะพารี กะมูนิง, ยะพา เจะนิ และ สุไลมาน หะโมะ. (2556). รายงานวิจัย เรื่อง

การสร้างรูปแบบการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยบูรณาการกับหลักการของศาสนาอิสลาม ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. (ผู้ร่วมวิจัย)

สุไลมาน หะโมะ. (2555). รายงานวิจัย เรื่อง กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกของผู้นำครอบครัวใน

การแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดของเยาวชน : กรณีศึกษาตำบลบาโงย อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ยะลา : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บทความวิจัย

- ตายูติน อูสมาน, มะพารี กะมูนิง, ยะพา เจะนิ และ สุไลมาน หะโมะ. (2559).การจัดการป่าชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในสถานการณ์ความไม่สงบ.ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 5 กลุ่ม มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.วันที่ 24-26 เดือนเมษายน 2559 (หน้า 79-80). สถาบันวิจัยและพัฒนาชายแดนใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- อาลีฟ มะเกะ, สุไลมาน หะโมะ, ศรีัญญา จังจริง, และอารยา ชินวรโกมล. (2559). จิตสาธารณะและรูปแบบการใช้ชีวิตของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ “ราชภัฏวิจัยครั้งที่ 4” กลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. วันที่ 22-24 พฤศจิกายน 2559 (หน้า 779 – 790). บุรีรัมย์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ชัยวัฒน์ โยธี, สุไลมาน หะโมะ, คมวิทย์ สุขเสนีย์, นาเดีย ปายอ, ศฤงคาร กิติวินิต, และวันฮารงค์ บินอิสริส. (2562). การสร้างธรรมนูญหมู่บ้านบนฐานประชาธิปไตยชุมชน : กรณีศึกษาบ้านคุดง ตำบล พร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายศฤงคาร กิติวินิต (ผู้ร่วมวิจัย)
 ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr.Saringkharn Kitiwinit
 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปบัณฑิต
 หน่วยงานที่สังกัด มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ที่อยู่ 133/77 ถ.เทศบาล 3 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง
 โทรศัพท์ 086-3655803
 อีเมล ksring75@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศิลปบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 การออกแบบนิเทศศิลป์
 มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
 ปริญญาโท ศิลปมหาบัณฑิต การออกแบบนิเทศศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ปริญญาเอก -

ความเชี่ยวชาญ

ผลงานวิจัย/ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

- พรพันธุ์ เขมคุณาศัย และคณะ รายงานการวิจัย เรื่อง บาน่าเสนอผลงานสร้างสรรค์ภาคโปสเตอร์ เรื่อง การถ่ายภาพตามท้องถนนขาว-ดำ : ชีวิตและการดำรงอยู่ของชีวิต black and white street photography : Life and Live. 2558 จัดโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- ผลงานสร้างสรรค์ เรื่องการออกแบบภาพสำเร็จรูปในรูปแบบเลขนศิลป์ของ จังหวัดยะลา : (Clip art design for Yala provinces graphic style). 2559
- นำเสนองานวิจัยเรื่อง “ชายแดนใต้” ในการประชุม วิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 ประจำปี 2560 หัวข้อ “ASEAN 50 Plus : Uniqueness in Diversity” วันศุกร์ที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2560 ณ ห้องออติทอเรียม สำนักงานใหญ่ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) วันฮารงค์ บินอิสริส
 ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Wanharong Binisris
 ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต
 หน่วยงานที่สังกัด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ที่อยู่ 26 ถนนปราจิน ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000
 โทรศัพท์ 084-5603828
 อีเมล wanharong@hotmail.com

ประวัติการศึกษา
 ปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต (การบริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยรามคำแหง
 ปริญญาเอก ปรัชญาดุष्ฎิบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเชี่ยวชาญ
 สังคมและความขัดแย้ง

ผลงานวิจัย/ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ชัยวัฒน์ โยธี, สุไลมาน หะโมะ, คมวิทย์ สุขเสณีย์, นาเดีย ปายอ, ศฤงคาร กิติวินิต, และวันฮารงค์ บินอิสริส. (2562). การสร้างธรรมนูญหมู่บ้านบนฐานประชาธิปไตยชุมชน : กรณีศึกษาบ้านดุซง ตำบล พร่อน อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ และสัมมนาเครือข่ายพัฒนาสังคม/ชุมชนภาคใต้ ครั้งที่ 1 “ภาคีเครือข่ายกับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในวันที่ 9 สิงหาคม 2562

ตายุติน อูสมาน และคณะวิจัยร่วมในโครงการ. (2561). รูปแบบการสร้างสันติภาพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดย องค์กรภาคประชาสังคม.

วันฮารงค์ บินอิสริส. (2560). การอำนวยความสะดวกของรัฐบาลมาเลเซียต่อการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาความขัดแย้งและการไกล่เกลี่ยระหว่างรัฐบาลไทยกับกลุ่มผู้นำฝ่ายต่อต้าน.

วันฮารงค์ บินอิสริส. (2559). ปัญหาการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของรัฐในพื้นที่ชาวไทยมุสลิมเชื้อสายมลายูในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่าง พ.ศ. 2547-2557.

วันฮารงค์ บินอิสริส. (2558). ความคิดเห็นของผู้นำศาสนาต่อธรรมาภิบาลศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาผู้นำศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554- เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557.

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ และคณะวิจัยร่วมในโครงการ. (2558). การศึกษาสังเคราะห์ พหุสังคม ความขัดแย้ง ความรุนแรงและสันติภาพ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.

Suria Saniwa bin Wan Mahmood, Wanharong Binisris. (2557). Cooperation Of The Ethnic Malay- Muslims in Pattani Province, Southern Thailand. ความร่วมมือของชาวมลายูมุสลิมในจังหวัดปัตตานี, ภาคใต้ของประเทศ.